

DEN SMÅSKALIGA TEXTILA ÅTERBRUKSMARKNADEN

En undersökning av hantverkskunskaper,
attityder och föremåls cirkulering

Emma Grundström

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
15 hp
Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2014:30

DEN SMÅSKALIGA TEXTILA ÅTERBRUKSMARKNADEN
En undersökning av hantverkskunskaper,
attityder och föremåls cirkulering

Emma Grundström

Handledare: Ingrid Martins Holmberg

Kandidatuppsats, 15 hp
Ledarskap i slöjd och kulturhantverk
Lå 2013/14

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
Department of Conservation
P.O. Box 130
SE-405 30 Göteborg, Sweden

www.conservation.gu.se
Ph +46 31 786 47 00
Fax +46 31 786 47 03

Bachelor's programme in Leadership and in Handicraft
Graduating thesis, BA/Sc, 2014

By: Emma Grundström
Mentor: Ingrid Martins Holmberg

The small scale textile reuse market
- A study on craft knowledge, attitudes and objects circulating

ABSTRACT

The aim of this study is to identify the types of operators that exist within the local textile reuse market. The small scale textile reuse market in Gothenburg has been the focus. The activities that exist within this market have been mapped based on the tasks of textile reuse they work with.

Further, the study examines four businesses within the market through in-depth interviews. The interviews aim to explore the craft and material knowledge of the individuals working with textile reuse. The interviews also examine how the business works with reuse through how they acquire, select and process the items they handle. Through the interviews is also studied the attitudes towards textile reuse, particularly with respect to how they relate to the fact that the objects has a story.

The overall aim is to highlight the relationships between craft and material knowledge, attitudes and analytical concepts within the field. This paper is written within the framework of the research project Re:Heritage.

Title in original language: Den småskaliga textila återbruksmarknaden - en undersökning av hantverkskunskaper, attityder och föremåls cirkulering

Language of text: Swedish

Number of pages: 45

Keywords: textile reuse, recycling, second-hand, vintage, retro, craftsmanship

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—14/30—SE

FÖRORD

Jag vill börja med att tacka mina informanter som gjort denna studie möjlig att genomföra. Vidare vill jag tacka min handledare samt Malin och Malin för all hjälp längs vägen med uppsatsarbetet. Slutligen vill jag tacka alla som stöttat och följt mig genom utbildningen till den punkt jag befinner mig idag.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning.....	11
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Forsknings- och kunskapsläge.....	11
1.2.1 Cirkulering av föremål på en marknad.....	12
1.2.2 Olika typer av andrahandsmarknader.....	12
1.2.3 Textilt återbruk.....	13
1.3 Problemformulering.....	14
1.4 Frågeställningar.....	15
1.5 Syfte.....	15
1.6 Målsättning.....	15
1.7 Avgränsningar.....	15
1.8 Metod.....	16
1.8.1 Kartläggning.....	16
1.8.2 Kvalitativa halvstrukturerade intervjuer.....	16
1.8.3 Hermeneutisk analys.....	16
1.8.4 Litteraturstudier.....	17
1.9 Etiska överväganden.....	17
1.10 Teoretisk ansats.....	17
1.10.1 Second hand.....	17
1.10.2 Vintage.....	18
1.10.3 Retro.....	18
1.10.4 Meningsskapande och bevarande.....	18
1.11 Källmaterial och källkritik.....	19
1.11.1 Hemsidor.....	19
1.11.2 Intervjumaterial.....	19
1.11.3 Litteratur.....	20
2. Det textila återbruket.....	20
2.1 Textilproduktionen och konsumtionens komplexitet.....	20
2.2 Det textila återbrukets förändring.....	20
2.3 Det textila återbruket idag.....	21
3. Den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg.....	22
3.1 Olika typer av verksamheter på marknaden.....	22
3.1.1 Ändringssömnad och lagning.....	22
3.1.2 Försäljning av föremål.....	22
3.1.3 Återbruksdesign.....	23
3.1.4 Alternativ konsumtion.....	23
4. Fyra verksamheter på marknaden.....	24
4.1 Projektledarna.....	24
4.2 Designern.....	24
4.3 Butiksinnehavaren.....	24
4.4 Skräddaren.....	24
5. Hantverks- och materialkunskaper.....	25
5.1 Kunskap genom utbildning.....	25

5.2 Kunskap genom informellt lärande.....	25
5.3 Synen på kunskap.....	25
6. Anskaffning och urval av föremål och material.....	27
6.1 Var kommer föremålen och materialet ifrån.....	27
6.2 Hur sker urvalet av föremål och material.....	27
7. Bearbetningen av föremål och material.....	29
7.1 Klädvård och sömnad.....	29
7.2 Vad är värt att bearbeta.....	29
8. Attityder gentemot återbruk.....	31
8.1 Motiv till att arbeta med textilt återbruk.....	31
8.2 Att sprida kunskap om textilt återbruk.....	31
8.3 Betydelsen av föremålens och materialets historia.....	31
8.4 Tidsenlighet vid bearbetning av föremål och material.....	32
9. Reflektion.....	33
9.1 Den textila återbruksmarknaden.....	33
9.2 De undersökta verksamheterna.....	33
9.3 Kunskap om textilt återbruk.....	33
9.4 Föremål och material.....	34
9.5 Bearbetning.....	35
9.6 Attityder.....	35
10. Diskussion och slutsatser.....	36
10.1 Second hand.....	36
10.2 Vintage.....	36
10.3 Retro.....	37
10.4 Meningsskapande och bevarande.....	37
10.5 Slutsatser.....	38
10.5.1 Metod.....	38
11. Sammanfattning.....	40
KÄLL- och LITTERATURFÖRTECKNING.....	42
BILAGOR.....	43
Bilaga 1 Intervjufrågor.....	43
Bilaga 2 Källor för kartläggning.....	44

1. Inledning

Under mina år på utbildningen Ledarskap i slöjd och kulturhantverk har jag studerat slöjd både praktiskt och teoretiskt. I de teoretiska kurserna har slöjd och kulturhantverk studerats ur en rad olika perspektiv: som näring, som materiell kultur, som ett uttryck för handlingsburen kunskap, som kulturarv, kulturhistoria och som estetik. Jag har ständigt under kurserna återkommit till temat återbruk. Genom denna uppsats har jag fått chansen att fördjupa mig inom området utifrån många av de perspektiv som utbildningen innehåller.

1.1 Bakgrund

Jag äger i princip inga kläder som jag köpt nyproducerade eller som jag inte klippt eller sytt i, så har det varit sedan jag var tonåring. I mitt hem kommer i princip alla föremål och möbler från släktingar eller från loppisar och second hand. Anledningen till mitt återbruk är en blandning av miljömedvetenhet och kreativitet. Innan mina studier på Ledarskap i slöjd och kulturhantverk gick jag en folkhögskoleutbildning med inriktning recycle design och återbruk. Vi jobbade med att förändra föremål till säljbara produkter, ofta genom att använda traditionella slöjdtekniker. Jag gjorde under utbildningen praktik på en second hand-butik där jag bland annat fick jobba med redesign samt prissättning. Jag har alltid gått mycket på second hand och loppis samt varit ideellt engagerad inom frågor gällande hållbar konsumtion. Jag har utifrån alla dessa erfarenheter funderat över betydelsen av hantverkskunskap vid arbete med återbruk och är nu nyfiken på att undersöka detta område djupare.

Det är därför jag har valt att skriva min uppsats inom ramen för forskningsprojektet Re:Heritage - Cirkulering och kommodifiering av ting med historia. Forskare vid Institutionen för kulturvård vid Göteborg universitet, ska tillsammans med forskare från Institutionen för globala studier, Centrum för konsumtionsvetenskap och Durham University arbeta med projektet från sommaren 2014 fram till 2017. Bakgrunden till forskningsprojektet är att ting med historia idag marknadsförs i en rad olika sammanhang: från loppmarknader, second hand- och retro-inriktade affärer till exklusiva vintagebutiker eller butiker på nätet. Forskningsprojektets syfte är att undersöka cirkulering av materiell kultur inom denna second hand-marknad, och att sätta den i ett kulturarvsperspektiv. Projektet ska undersöka hur ting som rör sig på marknaden värdesätts och hur säljare, distributörer och köpare påverkas av att de tillskriver föremålen ett före och ett efter när de köper, förändrar eller gör sig av med dem.

Min studie kommer att utgå ifrån den del i forskningsprojektet som behandlar föremål i rörelse, den cirkulerande materiella kulturen. Denna del syftar till att kartlägga och analysera infrastrukturen av cirkulationens kanaler och utforska relationerna mellan dess olika föremål, områden och platser. Fokus är på hur immateriella former av kulturarv till exempel hantverkskunskaper och kunskaper om traditionella tekniker och metoder, kan vara inblandade i omvandlingen av föremål. Men också hur specifika historiska berättelser och/eller personliga minnen förknippade med objekten kan läggas till deras affektiva kulturarvsvärden. Då jag själv främst är textilt inriktad kommer jag i min studie ha fokus på att undersöka vilka hantverks och materialkunskaper som förekommer inom den textila återbruksmarknaden. Forskningsprojektet kommer att fokusera på centrala Göteborg där många marknader för återbruk finns. Då jag själv rör mig mycket på dessa platser kommer jag i min studie att undersöka vilka olika typer av textilt återbruk som finns där.

1.2 Forsknings- och kunskapsläge

Det forskningsfält som presenteras här omfattas av tre teman. Dessa är cirkulering av föremål på en marknad, olika typer av andrahandsmarknader samt textilt återbruk. Forskningsfälten är omfattande och jag har inte för avsikt att ge en heltäckande översikt av dem utan presenterar för min studie

relevanta delar. Jag inleder med att redogöra för tidigare forskning om cirkulering av föremål på en marknad för att ge en bild av hur föremål ses just när de befinner sig på en marknad, först på en marknad i allmänhet och sedan på andrahandsmarknaden.

1.2.1 Cirkulering av föremål på en marknad

Alla föremål genomgår en cirkulering under sina liv. De flesta föremål som tillverkas träder in i en marknad där de säljs för att brukas. När föremålet sedan anses förbrukat går de i vissa fall in i en ny marknad, återbruksmarknaden. Anledningarna till att föremålen sorteras ut och träder in i denna marknad handlar om vad privatpersoner anser utslitet.

Igor Kopytoff beskriver i texten *The cultural biography of things* (1986) cirkuleringen av föremål i allmänhet på en marknad. Saker och rätten till saker är producerade, existerar och kan ses cirkulera genom det ekonomiska systemet då de byts ut mot andra saker, oftast pengar. Denna uppfattning ramar in den förnuftiga definitionen av en vara: ett föremål med bruksvärde som också har bytesvärde. Varor produceras inte bara materiellt som saker, utan märks även kulturellt som en specifik sorts sak. Utav alla saker som finns i ett samhälle, anses bara en del lämpliga som varor. Samma föremål kan behandlas och ses som en handelsvara av en person och som något annat av en annan person (Kopytoff 1986 s. 64).

En av de marknader där varor hamnar när de anses förbrukade är second hand-marknaden. Gregson och Crewe skriver i boken *Second-Hand Cultures* (2003) om second hand-varors specifika cirkulering. För många konsumenter ligger både attraktionen och värdet av second hand-varor i en föreställd potential. All materiell kultur har potential att bli meningsfull, även om de faktiskt har dragits tillbaka och deaktiverats som vara genom till exempel skada eller förfall. Varors cirkulering är alltså begreppsmässigt öppen och oändlig. Värdet på ett föremål kan ligga vilande och meningar kan vara dolda, i väntan på att återupptäckas. Främst genom tidens gång sker förskjutning från undervärderad till ovärderliga, eller från värdelös till värdefull (Gregson & Crewe 2003 s. 145f). Värdet är sällan en inneboende egenskap hos objekt, utan snarare en bedömning som görs av konsumenter och handlare (Gregson & Crewe 2003 s. 112). Gregson och Crewe (2003) hävdar att poängen med att köpa second hand är att de ritualer som är involverade i att förvandla varan till den egna resulterar i höga nivåer av tillgivenhet och skapandet av nya typer av betydelser (Gregson & Crewe 2003 s. 145).

När det gäller just hur textilier cirkulerar på marknaden har Anneli Palmsköld i artikeln Återbruk och kläders kulturella slitage (2012) redogjort för de förändringar i det textila kretsloppet om hur föremål slits. Det är ofta moraliskt och etiskt grundade känslorna som väcks över företeelsen att kläder ses vara kulturellt utslitna och färdiga att tas ur bruk fast de är fullt funktionsdugliga. Att skänka bort kläder är ett sätt att hantera detta dilemma eftersom beslutet om klädernas öde förflyttas till någon annan. Tidigare gjordes bedömningar för att se om materialen var tillräckligt hållbara för att tåla en ny användning med hjälp av känsel och syn, idag har det allt mer kommit att handla om vad ögat ser. Det är idag det kulturella slitaget som blivit vägledande för de sorteringsprocesser som sker (Palmsköld 2012 s. 171f).

1.2.2 Olika typer av andrahandsmarknader

När föremål säljs i andrahand finns det olika typer av marknader där detta sker. Forskning och tidigare studier har undersökt hur olika typer av andrahandsmarknader uppkommit och ser ut utifrån ett antal begrepp.

I artikeln *Secondhand clothing* (2010) i *Berg encyclopedia of world dress and fashion: volume 8 - West Europe* beskriver Heike Jenss begreppet second hand och inriktningarna vintage samt retro. Begreppet

second hand syftar till föremål som träder in i en andra eller en ny cirkel av användning efter att de har använts eller burits av tidigare ägare. Överlämnandet, försäljning och återbruk av tidigare burna plagg har förekommit genom hela historien av kläder (Jenss 2010 s. 171).

Vintage användes från början som en märkning för äldre högkvalitativt vin men började användas på kläder under det sena 1900-talet. Det används för att skilja ett autentiskt gammalt plagg från en modern kopia. När begreppet började användas om second hand-kläder skapade det en uppenbar hierarki bland begagnade kläder med avseende på tid, historiskt ursprung och kvalitet. Vintage som en etikett på begagnade kläder spred sig genom reportage i media om kändisar under 1990-talet när Hollywood-stjärnor började bära couture-klänningar från tidigare decennier på röda mattan. Dessa typer av begagnade kläder är samlarobjekt som inte hittas på lokala loppmarknader utan snarare i specialiserade vintagebutiker, samlarmarknader eller via globala onlineauktioner (Jenss 2010 s. 173). Begreppet retro har använts i det engelska och det franska språket sen andra halvan av 1900-talet för att beskriva second hand-kläder som har en märkbar distans till när plagget producerades eller var modernt. Termen retro kommer från latin och betyder tillbaka eller bakåt. När termen användes under 1960-talet syftade den till kläder från före kriget. Inom europeiskt mode och populärkultur blev termen allmänt använd under 1990-talet för att beskriva modestilar från 1960 och 70-talet som inspirerade mode och musik. Senare syftade retro inte bara på mode utan beskrev ett allomfattande fenomen som gällde allt från filmer till bilar och matindustri (Jenss 2010 s. 172).

En annan andrahandsmarknad är den där återbruk används som affärsidé genom att föremål bearbetas och förändras för att kunna säljas vidare. Anneli Palmsköld presenterar i studien *Textilt återbruk* (2013) ett exempel på hur redesign används som affärsidé idag. Vägörehetsorganisationen Stockholms Stadsmission säljer under det egna märket Remake second hand-kläder och möbler som ändras om och får ny form och stil (Palmsköld 2013 s. 11). Detta kan även handla om produktutveckling med ekologiska förtecken där till exempel säkerhetsbälten eller gamla LP-skivor förvandlas till modeväskor (Palmsköld 2013 s. 15).

1.2.3 Textilt återbruk

Följande del presenterar tidigare forskning om hur just textila föremål återbrukas, både historiskt och idag. Palmsköld (2013) redogör i sin studie för hur det textila återbruket sett ut historiskt. Under 1800-talet tillverkade de flesta kvinnor sina familjers kläder själva på grund av ekonomiska skäl. Det fanns ingen konfektionsindustri och möjligheten att låta sömmerskor eller skräddare tillverka ens kläder gällde bara vissa grupper i samhället (Palmsköld 2013 s. 74). Förmågan och skickligheten i att återbruka var länge ett krav för att skapa fungerande hushållsekonomi under knappa omständigheter. Textilier sågs som en resurs som kunde användas och återanvändas till dess att det materiella slitaget satte stopp för ytterligare lagningar eller omsömnad (Palmsköld 2013 s. 76). För att kunna bedöma vilka möjligheter som återbruk av kläder kunde ge, krävdes kunskap om material, kvalitet och om hur tillverkning går till. Denna kunskap förmedlades på olika sätt, till exempel genom att barn var delaktiga i arbete, genom folkskolornas handarbetsundervisning eller genom upplysningskampanjer och i litteratur (Palmsköld 2012 s. 169). Arbetet med återbruk i hemmet fortsatte som en självklarhet långt in på 1900-talet (Palmsköld 2013 s. 74).

En stor del av det textila återbruket handlade om att reparera eller redesigna föremål för att ge dem ett nytt liv. Susan Strasser skriver i sin bok *Waste and want: a social history of trash* (1999) om innebörden att redesigna och reparera. Att redesigna kläder var det sätt som artonhundratalets kvinnor som brydde sig om mode lyckades hålla stilen. Kvinnor som kunde sy, vilket innebar de flesta kvinnor, redesignade sina kläder själva. Om de hade råd att göra det, anlätade de sömmerskor för att sy om deras bästa klänningar. Även i slutet av artonhundratalet, när fabriksstillverkningen redan var väl

etablerad, hade många människor den skicklighet och medvetenhet som krävs för att reparera. Idag har att sy om och att laga snarare blivit en hobby (Strasser 1999 s. 44f).

Gregson och Crewe (2003) menar att vi idag undersöker innebörden av objekt genom att göra dem till våra egna genom förändring, anpassning eller reparation. Dessa ritualer är viktiga processer i att göra varor personliga. Det kan till exempel handla om att ändra plagg så att de passar kroppen eller att lägga till saker på kläderna för att göra dem mer personliga. Sådana äganderitualer handlar om att säga ”detta är min, det är en del av mig” (Gregson & Crewe 2003 s. 163). De som redesignar varor på detta sätt måste ha både kulturellt kapital, skicklighet och uppfinningsrikedom för att inse potentialen i ett objekt som kanske inte är uppenbara i dess nuvarande form (Gregson & Crewe 2003 s. 165).

Att reparera och hitta användningsområden för slitna och trasiga föremål menar Strasser (1999) innebär en medvetenhet om material och föremål som är nyckeln till processen att tillverka saker till att börja med. Om du kan sticka eller snickra, har du även en förståelse för hur du lagar en sönderripen tröja eller reparerar en trasig stol. Du kan då bedöma materialet och utvärdera arbetet av den ursprungliga tillverkaren, du förstå principerna för föremålets konstruktion, du kan begripa varför ett föremål är slitet eller vacklar och därmed hur det kan lagas, du kan använda de verktyg som krävs i reparationen, du kan införliva överblivna rester från dina egna tidigare projekt eller förpassa föremål bortom reparation till din skrotsamling (Strasser 1999 s. 10).

Idag finns en medvetenhet om att det textila klädavfallet behöver minska. I forskningsprojektet Återanvändning och återvinning av kläder vid Textilhögskolan i Borås har det undersökts hur kunskapen kan utvecklas samt ta fram lösningar för att minska det textila klädavfallet. I projektets rapport Nätverk, trådar och spindlar (2012) har ett nätverk av olika välgörenhetsorganisationer, företag och branschorganisationer inom återvinning, klädhandelsföretag, branschorganisationer inom handel och textil, transportföretag, konsument- och miljöorganisationer, kommuner och organisationer för kommuner samt myndigheter samlats i ett nätverk. Rapporten presenterar hur de idag arbetar med återanvändning och återvinning av kläder och hur de framöver i sin verksamhet skulle kunna bidra till en ökad grad av återanvändning och återvinning av kläder i samhället (Salomonson & Ekström 2012). Idag är en av anledningarna till att människor håller på med textilt återbruk att det bidrar till en hållbar utveckling. I rapporten beskriver författarna hållbarhetsbegreppet, hållbarhet kan ses utifrån ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv. Inom textilt återbruk idag ligger fokus ofta på det ekologiska perspektivet (Salomonson & Ekström 2012 s. 23).

1.3 Problemformulering

Förr användes kunskaperna om textilt återbruk för att skapa en fungerande hushållsekonomi. Idag ser motiven till det textila återbruket annorlunda ut och därmed också kunskaperna. Det textila återbruket har i viss mån flyttat ut ur hemmet och till en marknad då textilt återbruk idag används som affärsidé inom second hand-verksamheter och företagare som återbrukar textilier på olika vis för att sälja. När det kommer till dessa verksamheter har tidigare forskning främst fokuserat på större företag eller välgörenhetsorganisationer. Det finns idag många personer som arbetar med återbruk med olika inriktningar utifrån egna affärsidéer. Då denna marknad är växande och innehåller många olika sorters verksamheter kommer jag att undersöka vilka typer av verksamheter som finns.

När det gäller inställningen till återbruk har fokus i tidigare forskning främst undersökt privatpersoners förhållningssätt. Särskilt har inställningen till att göra sig av med föremål samt inställningen till att köpa begagnade saker undersökts. Inställningen till återbruk hos de personer som jobbar med återbruk utifrån sina egna affärsidéer har inte undersökts. Då dessa personer jobbar med sina egna

affärsidéer har de valt att just arbeta med återbruk och just på ett speciellt sätt. Deras bakgrund, motiv och drivkrafter är därmed extra intressanta. Min studie kommer därför att undersöka inställningen till återbruk och de föremål som cirkulerar på marknaden som dessa personer arbetar inom.

Inom tidigare forskning har hantverkskunskaper om textilt återbruk främst studerats utifrån ett historiskt perspektiv respektive utifrån privatpersoners kreativa återbruk. Vilka material- och hantverkskunskaper som finns hos de personer som jobbar med återbruk har inte undersökts i större utsträckning. Om dessa hantverkskunskaper har betydelse för arbetet med återbruk har inte heller undersökts. De personer som jobbar med återbruk utifrån egna affärsidéer har sig själva som utgångspunkt och därmed sina egna hantverkskunskaper. Min studie kommer därmed att fokusera på vilka hantverkskunskaper som finns hos de personer som jobbar med textilt återbruk som egna affärsidéer och hur dessa kunskaper används i arbetet.

1.4 Frågeställningar

- Vilka typer av småskaligt textilt återbruk finns på en lokal marknad?
- Hur sker urvalet av föremål och material inom den småskaliga textila återbruksmarknaden?
- Hur bearbetas föremål och material inom den småskaliga textila återbruksmarknaden?
- Vilken betydelse har hantverks- och materialkunskaper för personer som arbetar med textilt återbruk?
- Hur kan textilt återbruk på en marknad klassificeras och förstås utifrån ett par etablerade begrepp för återbruk?

1.5 Syfte

- att kartlägga vilka typer av aktörer som finns inom den lokala småskaliga textila återbruksmarknaden
- att undersöka vilka hantverks- och materialkunskaper som finns hos de personer som jobbar med småskaligt textilt återbruk, och
- att belysa deras attityder gentemot textilt återbruk, särskilt med avseende på hur de förhåller sig till det faktum att föremålen har en historia
- att belysa relationer mellan hantverks- och materialkunskap, attityder och analytiska begrepp inom fältet

1.6 Målsättning

Målet med studien är att bidra till förståelsen av hur och varför människor återbrukar textilier, samt lyfta fram hur hantverks- och materialkunskaperna ser ut och vilken betydelse de har för det textila återbruket idag. Målet är även att vidga bilden av återbrukssfären genom att uppmärksamma och studera de som livnär sig på textilt återbruk i småskalig verksamhet.

1.7 Avgränsningar

Avgränsningen i min studie ligger i att undersöka den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg. Med småskalig syftar jag på verksamheter där personer jobbar utifrån sin egen affärsidé, därmed utesluts till exempel välgörenhetsorganisationer eller större second hand-butiker som finns på flera platser med många anställda. Den textila återbruksmarknaden syftar på de verksamheter som hanterar textilier som redan tidigare har använts eller funnits på marknaden. Detta kan vara verksamheter som jobbar endast med försäljning via butiker. Det kan vara verksamheter där textilerna förändras genom redesign för en ny marknad eller verksamheter som jobbar med sömnad genom ändringssömnad på inlämnade plagg. Även verksamheter som bygger på alternativ konsumtion räknas in.

Geografiskt kommer studien att fokusera på Göteborg. Detta då forskningsprojektet Re:heritage har sin utgångspunkt i Göteborg som marknadsplats för återbruk och på grund av att jag själv rör mig mycket bland de verksamheter som jobbar med återbruk i staden.

1.8 Metod

För att uppnå uppsatta syften har flera olika metoder använts. För att undersöka vilka typer av aktörer som finns inom den lokala småskaliga textila återbruksmarknaden har en kartläggning genomförts. För att kunna undersöka vilka hantverks- och materialkunskaper som finns hos de personer som jobbar med småskaligt textilt återbruk samt belysa deras attityder gentemot textilt återbruk har intervjuer genomförts. För att kunna föra ett resonemang kring olika aspekter i förhållande till mitt material har även litteraturstudier genomförts.

1.8.1 Kartläggning

Med avseende på syfte nummer ett har studien inletts med att kartlägga den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg. I inledningsfasen används Internet som ett redskap för att rama in och avgränsa fältet och frågeställningarna. Internet utgör här ett redskap för att undersöka en företeelse, för att finna informanter samt nätverk som också pågår utanför Internet. Genom sökningar via Internet har verksamheter inom området hittats. Hemsidorna tillhörande dessa verksamheter har sparats som filer för att fastställa ett material (Kajiser & Öhlander 2011 s. 206f). Verksamheterna har kategoriserats genom att analysera den text de innehåller.

1.8.2 Kvalitativa halvstrukturerade intervjuer

För att kunna undersöka marknaden djupare har kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med personer som arbetar med textilt återbruk som affärsidé genomförts. Kajiser och Öhlanders definition och beskrivning av intervju från boken *Etnologiskt fältarbete* (2011) har använts, vilket är en väl definierad situation som båda parter är införstådda med. Intervjuer genomförs då jag söker vissa personers kunskaper, synpunkter, tankar och upplevelser (Kajiser & Öhlander 2011 s. 88). Jag har använt mig av intervjuer för att få ett individbaserat kvalitativt material som erbjuder goda möjligheter för tolkning och analys. Individperspektivet i intervjuerna gör det möjligt att åstadkomma ett erfarenhetsnära, nyansrikt och mångfacetterat material (Kajiser & Öhlander 2011 s. 85). Då intervjuerna har varit halvstrukturerade utgör ett antal öppna löst formulerade frågor grunden för intervjusamtalen. Frågorna kretsar kring tre teman riktade mot den verksamhet som personen har. Dessa teman är affärsidé, hantverkskunskap samt material och föremål (Bilaga 1).

1.8.3 Hermeneutisk analys

För att uppnå uppsatta syften har intervjuerna bandats och transkriberats för att kunna analyseras. Materialet har tematiserats i tabeller efter rubriker utifrån intervjusamtalens frågor för att kunna se mönster, motsägelser och komplexitet, pröva analytiska idéer och teoretiska teser. Detta för att sedan kunna föra fram ett antal slutsatser (Kajiser & Öhlander 2011 s. 279). I analysen har jag utgått ifrån den hermeneutiska grundtesen att människor har intentioner och avsikter som yttrar sig i språk och i handling som det går att tolka och förstå innebörden av. Då jag har en förförståelse för det valda ämnet är detta något jag förhållit mig till och använt som ett verktyg i tolkningen. Analysen utgår ifrån mina tolkningar i förhållande till min förförståelse (Patel & Davidson 2011 s. 29f).

1.8.4 Litteraturstudier

Litteraturstudier har genomförts för att kunna förstå textilt återbruk ur olika perspektiv samt kunna föra ett resonemang kring olika aspekter i förhållande till mitt material. Litteraturen har också använts för att finna definitioner av de begrepp som används inom den textila återbruksmarknaden.

1.9 Etiska överväganden

Studien kommer att förhålla sig till den etik som finns inom kulturvetenskap med utgångspunkt i etnologi då mitt huvudsakliga material är intervjuer. Jag har utgått ifrån att transparent och allsidigt granska mitt material samt pröva alternativa tolkningar och ärligt och klart redovisa resultatet. Jag är införstådd med och förhåller mig till de riktlinjer som finns för individskyddskravet när jag genomför intervjuerna och analyserar intervjumaterialet (Kajiser & Öhlander 2011 s. 80f).

Då de informanter jag intervjuar är företagare, och det är utifrån detta de intervjuas, måste jag noga förhålla mig till eventuella företagshemligheter. Jag måste då extra överväga vilka konsekvenser vissa saker som informanterna berättar kan ha för dem och deras företag (Kajiser & Öhlander 2011 s. 80f). Informanterna informeras tydligt om strävan efter att hålla deras anonymitet när det de sagt presenteras i uppsatsen. De får ta del av resultatet innan texten går i tryck för att kunna kommentera.

1.10 Teoretisk ansats

Den teoretiska ansatsen för uppsatsen ligger i ett antal aspekter som beskriver olika andrahandsmarknader och de begrepp som kan kopplas till dessa. De är second hand, vintage och retro. Den främsta utgångspunkten för teorier om dessa begrepp är *Berg encyclopedia of world dress and fashion* (2010) samt Gregson och Crewe *Second-Hand Cultures* (2003). Begreppen kommer att kopplas till verksamheterna som undersöks för att urskilja relationer mellan hantverks- och materialkunskap, attityder och dessa analytiska begrepp inom fältet.

Jag kommer även att förhålla mig till teorier om betydelsen av föremåls historia utifrån Gregson & Crew *Second-Hand Cultures* (2003) samt samtida teori inom kulturvård utifrån Salvador Muñoz-Viñas *Contemporary theory of conservation* (2005). Dessa teorier kommer att fungera som en grund för att urskilja de förhållanden som finns till det faktum att föremålen inom det textila återbruket har en historia.

1.10.1 Second hand

Heike Jenss (2010) beskriver att begreppet second hand syftar till föremål som träder in i en andra eller en ny cirkel av användning efter att de har använts eller burits av tidigare ägare. Många konsumenter använder gamla kläder som ett sätt att påvisa åtskillnad och individualitet (Jenss 2010 s. 173). De begagnade kläderna utgör idén om unikheter som bidrar till utvecklingen av idealet om en individuell identitet för bäraren, en känsla av individualitet som uppenbarligen inte kan åstadkommas med massproducerade kläder (Jenss 2010 s. 171). Tranberg Hansen (2010) menar att andrahandsmarknaden idag präglas av Internet med hemsidor specialinriktade på designkläder eller där varorna säljs via auktioner. Många försäljare får en större vinst genom onlinemarknader än genom fysiska butiker och eftersom de flesta kläder som säljs genom auktioner blir sålda minskar risken för överskott. Genom onlinemarknader har konsumenterna tillgång till designerplagg som kanske inte ens finns till försäljning där de bor (Tranberg Hansen 2010 s. 235). Gregson och Crewe (2003) anser att för många konsumenter ligger både attraktion och värdet i begagnade varor i den fantasifulla potentialen av dess tidigare liv. Begagnade varor är inbäddade med en historia och en geografi. All materiell kultur har potential att bli meningsfull, även om de faktiskt har dragits tillbaka och deaktiverats som varor genom till exempel omhändertagande, skada eller förfall (Gregson & Crewe 2003 s. 145f). Second hand handlar alltså om att föra in plagg i en andra eller ny cirkel av användning och hamnar ofta där då de utgör något unikt eller speciellt på grund av sin historia.

1.10.2 Vintage

Termen vintage används för att skilja ett autentiskt gammalt plagg från en modern kopia. När begreppet används om second hand-kläder skapar det en uppenbar hierarki bland begagnade

kläder med avseende på tid, historiskt ursprung och kvalitet. Dessa typer av begagnade kläder är samlarobjekt som inte hittas på lokala loppmarknader utan snarare i specialiserade vintagebutiker, samlarmarknader eller via globala onlineauktioner (Jenss 2010 s. 173). Men vintage är inte begränsat till lyx, det kan hänvisa till mer tillgängliga vardagskläder som synligt är äldre. Vintage bär klang av något som verkligen är gammalt och åldrat, i kombination med den innebörden att det är speciella och skiljer sig, kanske just på grund av sin ålder. De som shoppar vintage uppskattar de specifika kvaliteter som begagnade kläder kan ha samt det faktum att de kommer från tidigare decennier. Vintageplagg anses vara autentiska plagg som överlevt från en tidigare tidpunkt och på så sätt legitimeras av historien.

Vintage köps genom mindre konventionella vägar än massproducerade kläder, att de hittas och uppskattas bygger på särskild kunskap. Att shoppa vintagekläder kan liknas vid en jakt, det funna plagget kan förvärva ställning som troféer som intygar ägarens kompetens i sökandet och uppskattandet. Men vintage är mer än bara materialhistoria, det gör det möjligt för konsumenten att komma i kontakt med det förflutna. Den aura av historiskt värde som ett tecken på sällsynthet som vintageplagg är laddade med skiljer dem från oanvända plagg samt från nyare begagnade kläder som har massproducerats relativt nyligen (Jenss 2010 s. 173). Vintage utgör alltså en nivå i en hierarki bland second hand-varor med avseende på kvalitet, design och historia.

1.10.3 Retro

Termen retro kommer från latin och betyder tillbaka eller bakåt. Retro syftar inte bara på mode utan beskriver ett allomfattande fenomen som gällde allt från filmer till bilar och matindustrin. Det finns ingen fast definition av retro utan det beskriver ett mycket omväxlande fenomen med motstridiga betydelser. I slutet av 1900-talet förändrades termen till ett populärt slagord och det började snabbt användas på nyproducerade plagg som kopierade gamla stilar (Jenss 2010 s. 172). De personer som bär retro refererar till historiska modebilder för inspiration och förebilder för att kunna kombinera second hand-kläder på ett historisk korrekt sätt med accessoarer, smink och frisyrrer. Dessa retroentusiaster återskapar det förflutna modet i detalj, ofta för att generera en imaginär tidsresa (Jenss 2010 s. 172). Retro innefattar alltså ett stort antal föremål som inspirerats av eller anknyter till tidigare årtionden.

1.10.4 Meningsskapande och bevarande

Gregson och Crewe (2003) framhåller två former av meningsskapande av föremål inom andrahandsmarknaden som bygger på föremålets historia. Båda dessa lägen kretsar kring återskapande av mening och riktas mot en fantiserad potential i föremålen. Den första typen av meningsskapande kallar de *historisk rekonstruktion*. Den kretsar kring en djup förening och ett engagemang för särskilda historiska epoker. Det bygger på detaljerade och utforskade kunskaper om särskilda historiska stilar och på förhöjandet av vissa kända personer så som designers eller skådespelare. Denna form av objektutgående hänger på frågor om autenticitet och kulturellt kapital. Den andra typen av meningsskapande kallar de för *inbillat historieskapande*. Ansluten till både familjehistoria och nostalgi, är denna form av objektutgående till stor del uppbyggd kring romantiska och fantiserade visioner om påhittade personers liv. Detta är mindre specifikt i sina historiska detaljer och bygger mer på ren fantasi (Gregson & Crewe 2003 s. 146f).

Tänkar från samtida kulturvårdsteori går att koppla till synen på vad som är värt att bevara inom det textila återbruket, i förhållande till betydelsen av föremålets historia. Enligt Muñoz-Viñas (2005) förändras oftast den ursprungliga betydelsen hos ett föremål då det bearbetas för att bevaras. Som en följd av observatörernas attitydförändring och utbildning, förlorar de en del av sina betydelser och förvärvar nya, vilket i sin tur leder till att vi anser att de är värda att bevara (Muñoz-Viñas 2005 s. 57).

Enligt samtida kulturvårdsteori grundad på Muñoz-Viñas (2005) idéer bör beslut om bevarande noga tänkas igenom. Samtida teori om bevarande kan ses som inget mindre än en revolution av sunt förnuft. Samtida etik inom bevarande föreslår att uppmärksamheten ska riktas från själva föremålet mot de människor som kommer att använda föremålet. Denna kategori av människor innebär oftast konservatorer och andra experter som har utbildning för att uppskatta föremålen på okonventionella sätt (Muñoz-Viñas 2005 s. 199f). Beslutsfattande består idag inte av att besluta hur ett antal välkända direktiv ska genomföras. Samtida etik uppmanar beslutsfattare att överväga de olika betydelse som ett föremål har för olika grupper av människor och att bestämma inte bara vilken betydelse som bör råda, men också hur de ska kombineras för att tillfredsställa så många synpunkter som möjligt (Muñoz-Viñas 2005 s. 214). Samtida teori om bevarande relaterar inte bevarande till sanningen, autenticitet, utan snarare värde och vad de värdena har för betydelse för människor (Muñoz-Viñas 2005 s. 175).

1.11 Källmaterial och källkritik

För att uppnå uppsatta syften kommer flera olika material att användas. För att kunna kartlägga den småskaliga textila återbruksmarknaden har hemsidor använts. Studien fördjupas genom intervjuer och för att få ett sammanhang samt förståelse har litteratur använts.

1.11.1 Hemsidor

De källor som används för att kartlägga den småskaliga textila återbruksmarknaden är hemsidor tillhörande relevanta verksamheter. Användningen av Internet utgår ifrån att de flesta verksamheter idag använder sig av och marknadsför sig på Internet. Utifrån min egen förförståelse samt litteratur identifieras ett antal sökord, så som *vintage*, *retro*, *second hand*, *redesign*, *skräddare* och *återbruk*. Dessa tillsammans med Göteborg blir sökord för att få fram verksamheter. Verksamheternas hemsidor undersöks för att kunna identifiera dem med textil inriktning samt en småskalighet. I sökningen finns en risk att verksamheter försvinner ifall de inte valt att använda de ord som jag utgår ifrån i min sökning. Verksamheternas hemsidor sparas som filer för att fastställa ett material att utgå ifrån då Internet förändras snabbt. Då analysen av hemsidorna bygger på den text som finns är den baserad på vad verksamheterna skriver att de gör, och nödvändigtvis inte faktiskt vad de gör.

1.11.2 Intervjumaterial

Urvalet av vem som intervjuats har styrts efter vilka som har haft möjlighet att medverka på en intervju. I första hand har personer jag inte träffat innan kontaktats, men då tiden började bli knapp kontaktades personer som jag träffat tidigare då dessa hade möjlighet att ställa upp med kort varsel. Jag har därmed haft en större förförståelse för tre av informanterna och deras verksamheter vilket kan göra att dessa intervjuer fått ett annat resultat än de två där jag aldrig träffat informanterna tidigare.

De svar som intervjuerna ger är byggda på de frågor som i förväg satts upp och den förförståelse jag har då detta styr intervjuerna. Då analysen av intervjumaterialet utgår ifrån en hermeneutisk metod, bygger den på mina tolkningar vilket kan göra att materialet får en annan betydelse än vad den får om någon annan gör analysen.

1.11.3 Litteratur

Då studiens ämne tangerar många olika områden har jag försökt välja litteratur som handlar om ämnets olika områden i förhållande till textilt återbruk. Litteraturen som används är i vissa fall från Storbritannien eller USA. Detta är något jag måste förhålla mig till och vara medveten om då jag kopplar denna litteratur till min studie i min analys, då min studie utgår ifrån ett svenskt perspektiv och undersöker en svensk marknad.

2. Det textila återbruket

Den här undersökningen består av sex kapitel. Det inledande kapitlet sätter det textila återbruket i ett sammanhang utifrån genomförda litteraturstudier. Följande kapitel redogör för en kartläggning av den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg. De fyra kapitel som följer är baserade på intervjumaterial och redogör för informanternas verksamheter utifrån deras affärsidéer, deras material- och hantverkskunskaper, hur urval och bearbetning av material och föremål sker i verksamheten samt informanternas attityder gentemot textilt återbruk. I det avslutande kapitlet reflekterar jag över materialet och kopplar det till tidigare forskning.

I första kapitlet presenteras det sammanhang som det textila återbruket finns i idag. Först ges en bakgrund till textilmarknadens och konsumtionens komplexitet. Sedan redogörs för hur det textila återbruket har förändrats och varför det ser ut som det gör idag.

2.1 Textilproduktionen och konsumtionens komplexitet

Textilindustrin är en av de stora globala industrier vilken miljoner människor runt om i världen är beroende av för sin försörjning, från bomullsodlare och tillverkare till butikspersonal. Textil- och klädindustrin upptar en stark ställning både i ekonomiska och sociokulturella termer (Black 2010 s. 244).

I takt med konsumtionssamhällets utveckling har konsumtionen av kläder och hemtextilier i Sverige ökat de senaste åren. Svenska privatpersoners konsumtion av kläder och skor ökade med 53 procent mellan 1999 och 2009. (Salomonson & Ekström 2012 s. 17) Den ökade konsumtionen har visat sig ha allvarliga effekter på miljön, men det finns en komplexitet som ligger i att nuvarande ekonomiska system är beroende av BNP som påverkas av konsumtionstillväxt. För att åtgärda den negativa effekten behöver konsumtionen minska men viss forskning menar att en sådan minskning kan få negativa effekter på till exempel sysselsättning. Alternativet till att minska eller sluta konsumera är att köpa miljövänligt producerade kläder och textilier, kläder och textilier som håller längre eller tjänster för att laga och sy om. Att återanvända och återvinna kan också bidra till att minska de negativa miljöeffekter som konsumtionen medför (Salomonson & Ekström 2012 s. 25).

Modeindustrin är ett av de få kvarvarande hantverksbaserade industrierna, den förlitar sig på utbildad manuell arbetskraft för tillverkning, från lyx till massproduktion. Produktionen och konsumtionen av mode representerar en lång, fragmenterad och komplex leveranskedja. Där omvandlas fiber till garn och tyg, som sedan förmedlas av designers, tillverkare och köpare via de kläder som erbjuds i detaljhandeln. Komplexiteten i denna kedja har gjort det extremt svårt för industrin att ta itu med begreppet miljömässigt och ekonomiskt hållbart samt etiskt hållbara kläder (Black 2010 s. 244).

Under de senaste åren har det skett en grundläggande förändring då en ny era av etisk och samvetsgrann konsumtion utvecklas. Konsumenternas krav på öppenhet i härkomst och tillverkning av produkter har ökat. Seriösa försök att skapa mer ekologiska kläder har ökat snabbt i och med att den vanliga modebranschen blir grönare. Ledande inom denna gröna våg inom branschen har varit relativt små men banbrytande företag (Black 2010 s. 245).

2.2 Det textila återbrukets förändring

Historisk har det textila återbruket varit tätt sammankopplat med att skapa en fungerande hushållsekonomi under knappa omständigheter. Textilier sågs som en resurs som kunde användas och återanvändas till dess att det materiella slitaget satte stopp för ytterligare lagningar eller omsömnad (Palmsköld 2013 s. 76). I ett samhällssystem så präglad av återbruk som hushållsstrategi var förmågan och skickligheten i att återbruka länge ett krav och konsumtion av kläder präglades av

tanken på ett framtida återbruk. Nyförvärvade kläder skulle kunna sys om och återanvändas under många år och av flera brukare vilket ställde höga krav på materiella kvaliteter (Palmsköld 2013 s. 79). Kunskapen om att sy om, sticka nytt eller lappa och laga var tämligen allmän i samhället fram till i början av 1970-talet. Denna allmänna kunskap försvann på grund av samhällsförändringar så som att sambeskattningen upphörde vilket ledde till att fler kvinnor började förvärvsarbeta, de hade då mindre tid till att sköta familjens textilier (Palmsköld 2012 s. 170).

2.3 Det textila återbruket idag

Det textila återbruket ser helt annorlunda ut idag är vad det gjort historiskt. Förutom att det blivit modernt med återbruk, har fokus i stor utsträckning förflyttats från produktion och reproduktion till konsumtion av textilier (Palmsköld 2013 s. 74). Palmsköld beskriver återbruket genom tre olika förhållningssätt till bruket av begagnade kläder idag. I det första förknippas det med fattigdom. Det andar handlar om second hand-marknaden som en möjlighet att blanda och leka med olika tiders uttryck och stilar på modets område. I det tredje fallet är det de kreativa processerna och förmågan att se materialens och formernas möjlighet som står i centrum (Palmsköld 2012 s. 176). Idag är det moderiktigt och anses i vissa fall politiskt korrekt att handla begagnat. Då många second hand-butiker drivs av hjälporganisationer anser sig många ta ett socialt ansvar genom att handla där. Tanken om att genom konsumtion av redan producerade varor ta ansvar för hållbarhet, miljö och klimat är också vanligt (Palmsköld 2012 s. 175).

Det textila återbruket förändrades vid mitten av 1900-talet från betydelsen att genom återanvändning genom att reparera, lappa laga och sy om, på bästa sätt hushålla med knappa resurser till att idag handla om att ta hand om det överflöd av föremål vi lever i (Palmsköld 2013 s. 15).

3. Den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg

Denna kartläggning presenterar de typer av verksamheter som finns på den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg. Med småskalig syftar jag på verksamheter där personer jobbar utifrån sin egen affärsidéer. Den textila återbruksmarknaden syftar på de verksamheter som hanterar textilier som redan tidigare har använts eller funnits på marknaden.

3.1 Olika typer av verksamheter på marknaden

För att få en bild av marknaden identifierade jag utifrån min egen förståelse samt litteratur ett antal sökord, så som vintage, retro, second hand, redesign, skräddare och återbruk. Dessa tillsammans med Göteborg har varit sökord för att få fram verksamheter. Verksamheternas hemsidor har undersökts för att identifiera de där personer jobbar utifrån sina egna affärsidéer och därmed är småskaliga utifrån min avgränsning. De verksamheter som inte arbetar med textilier har valts bort. Jag har identifierat 32 verksamheter som tillhör den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg (Bilaga 2).

Dessa verksamheter har sorterats efter vad de via text på sina hemsidor anger att de gör. De olika aktiviteter som utgör olika typer av textilt återbruk har identifierats utifrån litteraturstudier. De aktiviteter som verksamheterna har sorterats efter är: vad de använder för begrepp om sin verksamhet, vilken typ av föremål eller material de hanterar samt motiv till återbruk. Även hur de förvärvar föremålen eller materialet, hur urvalet sker samt hur det eventuellt bearbetas har använts som aktiviteter. Alla verksamheter har dock inte angett i text via sina hemsidor vad de gör sett ur dessa aktiviteter. Verksamheterna har sammanförts under kategorier utefter vad deras verksamhet i huvudsak gör. Dessa kategorier är ändringssömnad och lagningar, försäljning av föremål, återbruksdesign samt alternativ konsumtion. Nedan presenteras vilka typer av aktiviteter som identifierats inom varje kategori för att ge en bild av vilka typer av verksamheter som finns på marknaden.

3.1.1 Ändringssömnad och lagning

De verksamheter som arbetar med ändringssömnad och lagningar kallar sig skräddare eller skrädderi. Dessa verksamheter ändrar eller syr om plagg som kunder lämnar in. Det kan handla om att skapa rätt längd eller figuranpassa ett plagg. De utför även lagningar åt kunder på plagg som gått sönder. Verksamheterna anger att de både arbetar med nya plagg samt äldre, så som vintagekläder. De arbetar i många fall även med nysömnad av plagg.

3.1.2 Försäljning av föremål

Ett stort antal av verksamheterna arbetar med att i första hand sälja varor i butik. Dessa är inriktade på olika typer av varor. De kategoriseringar som kan ses är: kläder och accessoarer, inredning och bruksföremål samt föremål skapade genom återbruk.

De verksamheter som arbetar främst med kläder och accessoarer anger att de arbetar med second hand eller vintage. De föremål som säljs är utvalda i olika urvalsprocesser som har med kvalitet, årtal och viss design att göra. Årtal kan handla om specifika årtionden eller att föremålen är gamla i allmänhet. Gällande design anges ibland specifika märken eller märkeskläder i allmänhet. Att föremålen anses unika kan också vara ett urval. I vissa fall hanterar dessa verksamheter både äldre och nyproducerade föremål.

Föremålen förvärvas till verksamheten från vissa platser eller genom vissa metoder. En sådan metod är kommission, där personer lämnar in föremål som verksamheten säljer och inkomsten sedan delas på. En annan metod är att ta emot föremål som personer skänker. En plats där verksamheterna

köper in föremål kan vara utomlands, så som Paris eller USA. I vissa fall anges ett miljötänk som motiv till återbruket.

Ett antal verksamheter är inriktade på att sälja olika typer av föremål. En blandning av inredning, bruksföremål och textilier i form av både inredningstextilier och kläder. De som arbetar främst med en blandning av föremål anger att de arbetar med föremål som är retro eller vintage. De föremål som säljs anger verksamheterna är från vissa årtionden så som 50- 60- och 70-talet. Vissa anger att de säljer designföremål, det är designföremål från vissa årtionden eller till exempel skandinavisk design. I vissa fall hanterar dessa verksamheter både äldre och nyproducerade föremål. En av verksamheterna anger att de säljer samlarobjekt samt autentiska reproduktioner. En annan anger att de förvärvar föremålen genom att köpa upp dödsbon.

Det finns två butiker som säljer föremål som är skapade genom återbruk. Dessa verksamheter säljer främst kläder och smycken. Föremålen kommer främst från småskaliga designers. De anger att de föremål de säljer är skapade av återvunnet material eller med hänsyn till miljön på andra sätt.

3.1.3 Återbruksdesign

Ett antal verksamheter arbetar med textilt återbruk genom att skapa nya produkter av gamla textilier. De gamla textilierna kan vara gamla spetsar eller tyger inköpta på second hand. Ibland i kombination med nya ekologiska tyger. Dessa verksamheter återvinner material; de ger materialen nytt liv. Här anges ofta vissa årtionden som inspiration, så som 50-tal. Återbruket sker i stor utsträckning med miljö och hållbarhet som motiv, samt rättvisa arbetsförhållanden. Här finns även verksamheter som kombinerar arbetet med att sälja varor utan bearbetning.

3.1.4 Alternativ konsumtion

Det finns verksamheter som arbetar med textilt återbruk genom alternativ till konsumtion. Dessa verksamheter är klädbibliotek, det finns två stycken. Ett klädbibliotek innebär en verksamhet där den som har lånekort kan låna några plagg i några veckor för att sedan lämna tillbaka dem (www.sverigeskonsumenter.se). Dessa verksamheter har både äldre och nya kläder. Motiven till återbruk som dessa verksamheter anger är att minska konsumtionen av kläder. Dessa verksamheter har föremål som privatpersoner skänkt samt samarbeten med företag och designers. De anger även att de har vintagekläder.

4. Fyra verksamheter på marknaden

Utifrån den typ av aktiviteter som verksamheterna arbetar med som identifierats i kartläggningen har en verksamhet från varje kategori studerats närmare. Genom djupintervjuer med personen eller personerna som driver verksamheten har ett intervjumaterial sammanställts och analyserats utifrån olika kategorier. Detta kapitel presenterar de fyra verksamheter som studerats utifrån intervjumaterialet.

4.1 Projektledarna

Informant ett och två driver ett klädbibliotek. De kommer att benämnas som Projektledarna eller Projektledare ett och Projektledare två. Idén för verksamheten går ut på att låna kläder istället för att köpa. Kunderna köper ett medlemskap hos klädbiblioteket som sträcker sig över tre månader, de kan då låna fem plagg åt gången i max en månad men kan sedan byta ut kläderna hur ofta de vill. Kundtypen för klädbiblioteket är personer som är medvetna om både mode och miljö i kombination. Det är främst tjejer mellan tjugofem och trettiofem år. Platsen för verksamheten är en lokal som ett studieförbund står bakom. Det är en verkstad för olika hållbara verksamheter. Sortimentet i biblioteket är varierat, det är vintage, nyproducerat, designkläder samt redesign. I bearbetningen av föremålen ägnar de sig främst åt klädvård. Innan plaggen hängs ut i butiken ser de till att plaggen är hela och rena, samt strukna.

4.2 Designern

Informant tre driver ett företag där hen syr klänningar av gamla tyger. Informant tre kommer att benämnas som Designern. Affärsidén bygger på att sy klänningar efter egen design av gamla tyger. Hen köper även vintageväskor, gamla klädmönster och tyger på loppis och second hand som säljs vidare. Kundtypen för de som köper klänningarna är medvetna, handlar mycket i second hand-affärer och är ute efter en viss stil på kläderna. De är kvinnor i 30- till 50-års ålder. Klänningarna säljs i butik i centrala Göteborg och Stockholm, samt i egen webbutik där även mönster, tyger och väskor säljs. Tygerna som klänningarna sys av kommer från gamla tyglager som köpts upp. Designern syr inte upp något på beställning utan jobbat med tygerna utifrån egen design.

4.3 Butiksinnehavaren

Informant fyra driver en second hand-butik med vintageinriktning och kommer att benämnas Butiksinnehavaren. Affärsidén för butiken är att sälja begagnade kläder av bättre kvalitet. Då hen ställer höga krav på kvalitet tas även nyare kvalitetskläder in. Kundtypen för butiken består av två kategorier som är medvetna på olika vis. Den ena är de som är kräsna med material och gärna köper nyare designkläder i riktigt fina material. Den andra är de som älskar det historiska med kläder och som vågar ta ut svängarna lite mer i sin stil, även dessa är medvetna om material men även sömnad. Föremålen kommer främst från privatpersoner som lämnar in plagg på kommission. När föremål köps in är det främst från utlandet, hen åker då till Franska Rivieran och London där marknader och säljare besöks. Föremålen bearbetas främst genom klädvård: kläderna tvättas, sys om och lagas.

4.4 Skräddaren

Informant fem är skräddare och kommer att benämnas Skräddaren. Affärsidén bygger på tjänster; kunder lämnar in plagg som de vill ha omsydda eller lagade. Hen syr även upp helt nya plagg samt håller kurser och workshops i sömnad. Hen jobbar mycket med ändringssömnad. Oftast är det plagg som har en passform som inte passar kunden, det vanligaste är att fälla byxor då det är fel längd på dem.

5. Hantverks- och materialkunskaper

Tidigare forskning menar att de kunskaper om att återbruka textilier som historiskt varit avgörande för hushållsekonomi försvinner. Idag bygger kunskapen om textilt återbruk inte på ett tvång utan på andra anledningar och var denna kunskap idag kommer ifrån är oklart. Följande kapitel är en redovisning av informanternas material- och hantverkskunskaper och synen på dessa kunskaper baserat på intervju materialet.

5.1 Kunskap genom utbildning

När det gäller relevant utbildning för hantering av textilier så har informanterna olika bakgrund. Projektledarna för klädbiblioteket har ingen hantverksutbildning, den ena av dem går dock en sykurs för tillfället. Designern är däremot utbildad textillärare och på gymnasiet gick hen en textilt inriktad linje, den var tvåårig där de sydde ett år och vävde ett år. Butiksinnehavaren har gått på konstskola där klädsömnad ingick, sedan är hen utbildad inom reklam och dekoration. Skräddaren har många relevanta utbildningar jämfört med de andra. Hen gick ett hantverksgymnasium och har studerat två år på folkhögskola, ett år inriktat på konst samt ett på form och design. Hen har studerat en ettårig utbildning i mönsterkonstruktion samt en tvåårig utbildning till Skräddare. När det gäller återbruk inom utbildning så har ingen av informanterna en utbildning där återbruk varit centralt. Vissa delar har dock haft med återbruk att göra till exempel vävning med trasor eller projekt med inriktning mot hållbar utveckling.

5.2 Kunskap genom informellt lärande

Alla informanterna har fått kunskaper om hantering av textil genom mer informellt lärande. Två av informanterna berättar att de sytt sedan de var barn. Den ena har alltid gillat att sy och som liten sydde hen dockkläder av gamla stuvar från sin mamma. Den andra har varit duktig på att sy sedan hen var barn och sydde tidigt kläder till sig själv av till exempel gamla lakan.

Projektledarna nämner båda sina mammors sykunnighet som en kunskapskälla, att mammorna sytt mycket och är duktiga på att sy. Den ena har en studiecirkel tillsammans med en kompis, sin syster och sin mamma. Hen får då hjälp av sin mamma med de olika stegen i sömnaden. Hen fick även en egen symaskin för några år sedan för att börja sy mer och bli bättre. Den andra berättar att hen har viss kunskap från slöjden i skolan. Hen kan trä en symaskin samt *”sy rak och sicksack typ, men det är inte så mycket mer än så.”* (Projektledare ett).

Skräddaren berättar att hen började jobba med återbruk under gymnasiet. Hen sydde då kläder i andra material än tyg, så som gammalt plastskräp. *”jag tror att det är lättare att göra, alltså att bygga med andra material än tyg när man inte har så mycket kunskaper.”* (Skräddaren).

5.3 Synen på kunskap

Kunskapen om olika verktyg är avgörande i arbetet för informanterna. Designern berättar att hen aldrig skulle klara sig utan sin overlocksymaskin. Butiksinnehavaren å andra sidan syr nästan bara för hand, hen fäller inte ens kjolar på maskin, *”jag har det i händerna”* (Butiksinnehavaren).

Synen på kunskapen om material handlar om erfarenhet. Två av informanterna pratar om att alla material har en potential och att den måste upptäckas. Designern menar att det finns något att göra av allt, alla material har sin potential och att det bara gäller att hitta den optimala klänningsmodellen för just det materialet. Hen ser det som en rolig utmaning i arbetet då utgångspunkten blir materialet istället för modellen. En annan informant menar att *”man måste ju verkligen upptäcka ett material för att förstå det, man måste testa det på jättemånga olika sätt, det räcker ju inte att man bara syr en grej i ett material så vet man hur det funkar, utan det är så olika.”* (Skräddaren).

Projektledarna tycker att det är viktigt att öka sin kunskap för att kunna få en bättre verksamhet. Den ena av dem går en sykurs där de får bestämma själva vad de vill lära sig och att hen har riktat in sig på att sy om plagg, till exempel lägga upp eller sy in byxor eller byta dragkedjor. Då de ibland fått frågan av kunder om de lagar kläder hoppas de att framöver kunna ha en service kring det i verksamheten, *”det har vi ju inte haft utrymme för heller men får vi mer kunskap och dessutom har mer tid för det så, så är det något vi gärna vill göra”* (Projektledare två).

6. Anskaffning och urval av föremål och material

Alla föremål genomgår en cirkulering under sina liv. De föremål som finns på andrahandsmarknaden har i många fall cirkulerat på en förstahandsmarknad för att brukas och sedan av olika anledningar hamna på den nya marknaden. Utifrån intervjumaterialet presenteras i detta kapitel var informanterna anger att materialet och föremålen de arbetar med kommer ifrån. Vilka anledningar som gör att just de föremål de arbetar med vals ut redovisas genom hur informanterna tänker i urvalet av material och föremål.

6.1 Var kommer föremålen och materialet ifrån

Föremålen och materialet som informanterna hanterar i sina verksamheter kommer de över på olika vis och kommer från olika platser. Både klädbiblioteket och vintagebutiken tar emot föremål från privatpersoner och kunder. Klädbiblioteket köper inte in några kläder utan förvärvar bara föremål som skänks. När vintagebutiken tar emot föremål från privatpersoner är det däremot främst på kommission, *”och kommission innebär ju då att man får betalt när varan är såld och om den inte blir såld får man tillbaka sin vara och då är det en viss tid som den är inlämnad här då. Och då vanligtvis så är det ju fifty-fifty efter moms men det beror lite på vad det är för en typ av vara.”* (Butiksinnehavaren).

Till klädbiblioteket skänker många privatpersoner föremål. De har bland annat fått ta över hela garderober efter äldre personer som dött. Till exempelvis kom en man och lämnade alla kläder efter att hans fru gått bort, *”han hade ju en hel damgarderob som han skänkte och det var ju från alla möjliga årtal”* (Projektledare ett). Vintagebutiken hanterar också kläder efter personer som dött, då främst genom dödsboupköpare som kommer till butiken med varor de vill sälja vidare. Då varor köps in till butiken åker hen utomlands, främst till Franska Rivieran och London då det finns en annan överklass utomlands och där med större chans att komma över den typ av plagg som eftersträvas.

Klädbiblioteket har ett antal andra sätt att få in föremål. De har två insamlingsboxar utplacerade, på Högskolan för design & konsthantverk samt Tillskärarakademin där elever och lärare kan skänka kläder, *”för att det är forum där vi faktiskt kan få in schyssta kläder, där folk är verksamma inom mode och kreativa ämnen helt enkelt”* (Projektledare två). De har samarbeten med designers där de fått eller får låna kläder och accessoarer som kunderna sen kan låna, vilket blir som en marknadsföring för designerna. Dessa designers har ett hållbarhetstänk i sin produktion för att passa i klädbibliotekets koncept. De har även en modetävling där deltagarna syr kläder från gammal tyger och plagg, dessa kläder hamnar sedan i biblioteket. De får dessutom kvarglömda kläder från en nattklubb i staden, *”det är ett ganska roligt samarbete just för att man, när man är på typ en nattklubb så har man klätt upp sig lite också /.../ så det är rätt schyssta plagg som kommer in”* (Projektledare ett).

Designern syr sina klänningar av tyger från två gamla tyglager som hen köpt upp. Det första hittades via auktionssajten Blocket, det är tyger från en gammal textilindustri som tillverkade konfektionstyger. Det andra lagret kom hen över några år senare. En kvinna vars föräldrar arbetat med att resa runt och sälja tyger hörde av sig då lagret skulle säljas. Tygerna är främst från sextio- och sjuttioalet. Designern går även mycket på loppisar där stuvbitar av tyger, tygband och vintageväskor köps in.

Skräddaren får ofta kunder som har med sig kläder som de köpt på second hand eller som de ärvt, passformen på plaggen passar inte men då modeller och tyget är fint vill de ha dem omsydda. Hen får även kunder som har köpt vintage-brudklänningar som inte passar, eller så har de med nya plagg som inte passar.

6.2 Hur sker urvalet av föremål och material

Inställningen till föremålen och materialet i urvalsprocessen har att göra med olika orsaker. En av orsakerna är att informanterna är emot trender. Butiksinnehavaren äger personligen många plagg som hen haft under lång tid då hen satsat på finare material istället för trendiga kläder. Hen är emot trender för att det bygger på att det produceras nytt hela tiden. När föremål till butiken väljs ut utgår hen sällan från vad som är trendigt. Skraddaren å andra sidan berättar att hen är emot trender då det är mindre hållbart eftersom du inte kommer vilja ha plagget lika länge om det är trendigt.

Klädbiblioteket däremot vill ha vissa trendiga plagg då de märker att dessa plagg blir lånade. I urvalet utgår de ifrån erfarenhet, *"vi har ju skapat konceptet men har ju också gjort det utifrån vad kunderna säger och tycker"* (Projektledare två). Även Butiksinnehavaren utgår ifrån erfarenhet i urvalet till sin butik. Sortimentet var mer spretigt innan, *"men nu tänker jag såhär, gillar jag det här, /.../ för jag märker att det är väldigt många som tilltalas av min smak"* (Butiksinnehavaren).

Butiksinnehavaren väljer föremålen främst utifrån konceptet på butiken som är vintage. Hen förklarar vintage som *"väl lagrat, väl bevarat"* (Butiksinnehavaren). För att det ska kunna lagras och bevaras krävs att det håller en viss kvalitet. Hen tänker inte huvudsakligen att vintage har att göra med en viss ålder på föremålet, *"någonstans så kan man ju tycka att det bör ju ha några år på nacken men allting går så fort i sambället idag, så det som var för ett par år sedan är vintage idag ungefär"* (Butiksinnehavaren). Eftersom hen inte kan fylla en hel butik med bara gamla grejer väljer hen att ta in plagg som lämpar sig att bli vintage då de är av fin kvalitet och väl gjorda, *"det är ju liksom morgondagens vintagegrejer"* (Butiksinnehavaren). Materialen är centrala i urvalet för Butiksinnehavaren. Hen väljer då främst plagg i ull och siden eller lin och finare bomullstyger, detta då hen anser att det är material som håller länge. Kvaliteten på sömnaden är också något som granskas.

Att föremålen ska vara speciella och unika är också en orsak i urvalet. Klädbiblioteket vill helst ha *"lite speciellare kläder"* (Projektledare ett) då detta är kläder som passar att låna då de kanske tröttnas på. Annars kan det vara att de ska vara speciella då kunderna vill ha plagg till speciella tillfällen. När Designern väljer ut vilka vintageväskor som ska köpas in kollar hen efter sådana som är speciella och som har något extra.

Att föremålen kommer från vissa specifika årtionden har betydelse i vissa fall för informanterna i deras urval. Klädbiblioteket vill gärna ha lite unikare plagg och ser då att de kan vara äldre plagg från femtio- eller sextiotalet. När Designern köper vintageväskor som säljs vidare köper hen mest femtio- och sextiotalsväskor. Butiksinnehavaren har inte riktat in sig på speciella årtal men då det egna stora intresset för historiska kläder är från sekelskiftet och fram till sextiotalet, är det främst dessa hen valt och har därmed inte speciellt mycket plagg från sjuttio- och åttiotalet.

7. Bearbetningen av föremål och material

Tidigare forskning antyder att redesign eller reparation av föremål handlar om att ge dem mening. Föremålen och materialet som informanterna hanterat i sina verksamheter bearbetas på olika vis och av olika anledningar. Baserat på intervjumaterialet presenterar kapitlet hur informanterna bearbetar föremålen och materialet de hanterat i sina verksamheter samt deras inställning till bearbetningen av vissa material.

7.1 Klädvård och sömnad

Inställningen till bearbetningen av föremålen är för klädbiblioteket är att de vill *”presentera ett fräscht koncept”* (Projektledare två). Därför ser de till att alla kläder är hela, rena och strukna innan de hängs ut i butiken. Klädvård är centralt även för Butiksinnehavaren. Kläderna tvättas, lagas, fläckar tas bort och plagg ändras om, *”det är mer timmar klädvård än expediering”* (Butiksinnehavaren).

När det gäller bearbetningen av föremålen jobbar både Butiksinnehavaren och Skräddaren med att sy om plagg. Butiksinnehavaren syr om kläder om det finns vissa skavanker på dem. Det kan handla om att konstruera om plagg *”det kan vara svettfläckar som inte går bort och då får jag göra en helt annan typ av klänning av det”* (Butiksinnehavaren). Ibland broderar hen över fläckarna för att dölja dem. Skräddaren jobbar mycket med ändringssömnad. Oftast är det plagg som har en passform som inte passar kunden, det vanligaste är att fälla byxor för att det är fel längd på dem. Många kunder kommer med plagg som de köpt på second hand eller ärvt men som inte passar, de vill få plagget omsytt så att de ska kunna använda plaggen.

Designern syr nya plagg från grunden. Inga plagg sys upp på beställning då hen inte tycker att det är kul, utan jobbar med tygerna utifrån egen design. Hen får inspiration från tyget och letar sedan bland gamla mönster efter något som liknar det hen tänkt sig, *”tyget i sig ger mig ofta inspiration /.../ och då börjar jag leta bland mina gamla mönster och så hittar jag någonting som jag kan använda och så gör jag om det då till nåt som liknar det som jag har tänkt mig. Så jag gör inte mönsterkonstruktion från grunden utan jag utgår från nåt basmönster”* (Designern).

Att hen just jobbar med modeller och tyger från femtio och sextioalet beror på att hen strävar efter att göra plagg som är tidlösa och menar att de blir mer tidlösa om du går tillbaka några årtionden för då vet du att de funnits under en lång period. Hen menar också att om du tittar bakåt så blir det mer hållbart för att det blir tidlöst *”det är ju redan omodernt liksom för det har ju redan varit modernt och därför tror jag att den stilen är hållbar”* (Designern). Hen har också en tjänst där kunden kan lämna in sina gamla jeans som sys om till en kjol. För Designern är kunskapen om hur materialet beter sig central. Då hen syr klänningar i sextioalssnitt som är korta med vidd i kjolen är den typ av tyg, crimplintyg, hen använder perfekt.

7.2 Vad är värt att bearbeta

Inställningen till att återbruka vissa plagg handlar för två av informanterna om att det är så pass fint material att det är värt att göra något nytt av det. Butiksinnehavaren syr ofta om plagg som till exempel har svettfläckar som inte går bort då det är ett *”sånt underbart tyg”* (Butiksinnehavaren). Skräddaren berättar att många kunder kommer med plagg som de köpt på second hand eller ärvt men som inte passar, men på grund av att tyget är fint vill de få plagget omsytt så att det ska kunna användas.

Kvaliteten på föremålen har betydelse för informanterna i bearbetningen. Butiksinnehavaren föredrar att jobba med naturmaterial då det håller längre *”det känns som att det är en hög klass på det.”* (Butiksinnehavaren). En av informanterna ser det mer värt att laga äldre plagg då dessa oftast har en

bättre kvalitet än nyproducerade, ”om det är ett lite äldre plagg så är det ju oftast bättre kvalitet i tyget också så då är det lättare att laga, skulle vi få in ett nyproducerat plagg som är lite sönder så känns det nästan ingen idé att laga det för man vet att det kommer gå sönder efter nästa tvätt i alla fall.” (Projektledare ett).

Vissa plagg anser Skräddaren inte värda att sy om på grund av dess kvalitet. ”Men sen har vi också fått in en del såbär brudklänningar som är köpta alltså vintage /.../ och så är det ju siden och innan så behandlade man ju dom med metaller och det gör ju att sidenet vittrade sönder, så det är ju inte så hållbart längre, man ser det ju hur det spricker typ mitt i liksom.” (Skräddaren).

8. Attityder gentemot återbruk

Motiven och anledningarna till textilt återbruk bygger idag i stor utsträckning på tankar om ekologisk hållbarhet. De personer som arbetar med textilt återbruk som affärsidé har valt just denna bransch av någon anledning. I det här kapitlet presenteras de olika attityder gentemot textilt återbruk som kan utläsas när informanterna talar om sitt arbete baserat på intervjumaterialet.

8.1 Motiv till att arbeta med textilt återbruk

Anledningen till att informanterna arbetar med textilt återbruk på det sätt de gör har sin grund i deras motiv till att arbeta med återbruk. Motiven handlar om personligt intresse samt miljö eller hållbarhetstänk. Projektledarna hade båda ett hobbyintresse för mode men insåg att det inte var på *"ett fair sätt"* (Projektledare ett) och därför kände att de ville göra något åt det. De ville skapa ett koncept för att ta vara på de resurser som redan finns. Designern å andra sidan skapar äldre modeller på klänningarna hen sys då hen ser det som mer hållbart. *"jag tänker också att om man tittar bakåt så får man mer hållbart för att det blir tidlöst och man kan ha det under längre tid"* (Designern). Butiksinnehavaren utgår mycket från tanken på ekologisk hållbarhet. När hen själv köper kläder tänker hen att de ska hålla flera år och satsar på finare material. Intresset för vintage började då hen har en fascination för gamla gedigna saker samt är intresserad av gamla kläder, både när det kommer till material, sömnad och design.

En anledning till att informanterna arbetar med återbruk är att det är roligt. Designern tycker att det är roligt att jobba med återbruk på det sättet hen gör då det är en rolig utmaning att jobbar med ett begränsat material. Butiksinnehavaren å andra sidan jobbar med gamla kläder istället för nya då hen tycker att det är roligt. Då Skräddaren började jobba med återbruksmaterial var det främst på grund av att det var roligt och det är fortfarande en glädje som driver hen *"Jag tycker ju det är roligare att laga grejer, faktiskt. Så här byta dragkedja känns jätte bra tycker jag för att istället för att slänga plagget och köpa ett helt nytt"* (Skräddaren).

Designern började jobbar med återbruk som affärsidé då hen ändå köpte väldigt mycket tyger på second hand, *"jag kan ju inte låta bli att handla tyger på second hand-affärer"* (Designern). Tanken var att hen skulle göra något mer av det, så att det skulle bli mer legitimt att fortsätta köpa tyger på second hand fast hen redan hade så mycket.

8.2 Att sprida kunskap om textilt återbruk

Informanterna har inställningen att kunskapen om textilt återbruk behöver spridas, och jobbar med det på olika vis i eller utanför sina verksamheter. Klädbiblioteket sprider gärna sina idéer om att låna kläder istället för att köpa och ser att det är kul att kunna inspirera andra, *"vi kan även inspirerar andra till att göra liknande saker på egen hand, vilket känns jättekul"* (Projektledare två) Designern tar in mycket med återbruk i sitt arbete som textilslöjdlärare genom att de använder gamla material. Eleverna får gärna ta med kläder till lektionerna och laga.

Skräddaren ser allvarligt på hur kunskapen om att sy ser ut idag *"jag blir lite rädd när jag inser hur lite folk kan sy, och hur fruktansvärt det är för liksom hållbarheten egentligen"* (Skräddaren). Skräddaren pratar mycket under sina kurser och workshop om hur kursdeltagarna ska tänka för att skapa ett plagg som håller länge samt om textilvård. Både tvättråd och om material, vad de har för egenskaper och hur du ser skillnad på olika material. Om nya plagg sys upp brukar hen skicka med tvättråd.

8.3 Betydelsen av föremålets och materialets historia

Informanterna anger alla att det faktum att föremålen eller materialet har en historia har betydelse. Om det finns en speciell historia bakom hur plagget kom till klädbiblioteket berättar Projektledarna

det för kunderna vid utlåningen. Designern gör också det genom att vara tydlig i sin marknadsföring med att klänningarna är sydda av gamla tyger. Personligen har historien stor betydelse i arbetet för hen, *”det här är en skatt som jag får förvärva och ja, jag är stolt över min skatt sådär och känner att det är ärofullt att få göra det bästa av det, nämen jag känner ett ansvar här, nu har jag dom här tygerna och då måste jag förvalta det på ett bra sätt”* (Designern).

Butiksinnehavaren skriver i vissa fall små kort som sätts vid prislappen som berättar var plagget kommer ifrån. Detta har kunderna uttryckt är mer värt än att plagget kommer från ett visst märke, då historien blir som ett varumärke för plagget. Ibland har hen haft med gamla bröllopfoton till bröllopsklänningar som sålts. Skräddaren å andra sidan får ofta kunder som vill ha plagg omsydda som de ärvt då de inte kan med att skänka eller slänga plagget trots att det inte passar.

8.4 Tidsenlighet vid bearbetning av föremål och material

Informanterna har olika inställning till betydelsen av tidsenlighet vid bearbetning av äldre plagg och material. Designern anser inte att det måste vara så, men att det ofta omedvetet till exempel blir en sextiotalsmodell på en klänning om hen använder ett sextiotalstyg. *”det är gammalt snitt på dom för det mesta för att det är gamla tyger, så det blir väl lite så att man vill hålla sig till, på nåt sätt hålla den linjen som det var tänkt från början att tyget skulle användas till kanske. Lite så tänker jag nog omedvetet”* (Designern).

För Butiksinnehavaren är det väldigt viktigt att vara tidsenligt när kläder lagas eller sys om, *”jag försöker att göra det så att det ser så likt ut originalet som möjligt”* (Butiksinnehavaren). Skräddaren anser däremot att funktionen går före tidsenligheten, att plagget ska hålla är det viktiga. När kunder lämnar in kläder som ska lagas eller sys om ser hen det som *”en renovering eller en service av plagget”* (Skräddaren). Hen har inte tänkt på tidsenligheten vid jobb med lagning eller ändringar av äldre plagg.

9. Reflektion

I detta kapitel följer reflektioner av den genomförda undersökningen och de kapitel som den presenterats genom. Materialet svarar här till uppsatta frågeställningar och syfta samt kopplas till tidigare forskning för att sätta resultatet i ett sammanhang.

9.1 Den textila återbruksmarknaden

De verksamheter som granskats i kartläggningen av den textila återbruksmarknaden i Göteborg visar på en stor blandning av verksamheter. Den största delen av verksamheterna består av butiker som främst säljer föremål men intervjumaterialet visar att även den typen av verksamheter ofta arbetar praktisk med återbruk genom klädvård. Butikerna har olika inriktningar i och med vilken typ av föremål de säljer. Ofta används ord som vintage eller retro för att märka ut dessa typer av föremål och markera att det inte är vilka föremål som helst. Verksamheterna använder ofta många av dessa begrepp och definitionerna verkar flytande.

Ungefär en tredjedel av verksamheterna har ett uttalat motiv till att de arbetar med textilt återbruk med tanke på hållbarhet och miljö. Det är främst de verksamheter som arbetar med återbruksdesign eller alternativ konsumtion. De mer traditionella verksamheterna som skräddare och second hand-butiker anger detta i vissa fall. Många konsumenter av begagnade varor gör det idag på grunda av att de anses mer ekologiskt hållbart så att ange detta kan vara ett sätt att locka kunder.

Att det idag finns ett stort antal småskaliga företag som arbetar med återbruk kan härledas till den nya eran av etisk och samvetsgrann konsumtion som utvecklas där konsumenternas krav på öppenhet i härkomst och tillverkning av produkter har ökat. Komplexiteten i textilindustrin gör det svårt att ha den öppenhet som dessa medvetna konsumenter kräver och därmed ökar de småskaliga företagen. Denna medvetenhet leder också till att konsumtionen av återbruk ökar då denna ses mer etiskt och ekologiskt hållbar.

9.2 De undersökta verksamheterna

De fyra verksamheter som studerats djupare har liknande affärsidéer genom att de tar tillvara på olika former av textilier som redan funnits på en marknad och på olika vis förändrar eller sätter dem i ett nytt sammanhang.

Cirkuleringen av föremålen ser olika ut mellan verksamheterna beträffande ägandet av föremålen. I klädbiblioteket sätts föremålen de hanterar i ett sammanhang där ägandet är gemensamt för kunderna. Skräddarens verksamhet skiljer sig också då kunden äger föremålet under bearbetningen, till exempel då de lämnar in ett plagg för lagning.

Alla informanterna är verksamma i Göteborg men lokalerna skiljer sig från varandra. Klädbibliotekets verksamhet skiljer sig från de andra då ett studieförbund ligger bakom den lokal som de verkar i, de tillhör där ett sammanhang av verksamheter. Designerns klänningar säljs i två butiker och sätts då också i ett annat sammanhang. Hen säljer även via egen webbutik och är då inte alls beroende av lokalen. Vintagebutiken är helt beroende av var lokalen är placerad då den finns i ett visst område där vissa personer rör sig.

9.3 Kunskap om textilt återbruk

Informanterna har olika bakgrund när det kommer till relevanta utbildningar beträffande hanteringen av textilier. Kunskap eller intresse för att arbeta med återbruk verkar ingen av dem fått genom utbildning, utan snarare via det egna intresset och erfarenheter. Likheten är att de alla verkar ha ett intresse för att sy. Antingen har de sytt sedan de var barn eller så har de ett nyare intresse av att få kunnas om att sy.

Informanterna har olika inställningar och tankar om kunskap. Två av informanterna anser att kunskap om olika material handlar om erfarenhet genom att utforska materielens potential. När det gäller kunskapen om redskap och verktyg anger en av informanterna att dennes kunskap och användning av en viss sorts symaskin är avgörande för arbetet.

Förr när textilt återbruk var ett krav för att skapa en fungerande hushållsekonomi krävdes kunskaper om att kunna bedöma vilka möjligheter som återbruk av kläder kan ge upphov till genom material, kvalitet och inte minst om hur tillverkning går till. Dessa kunskaper för att kunna återbruka återspeglar sig i informanterna, urvalet av föremålen görs ofta med tanke på kvalitet och ofta ses föremål med bättre kvalitet mer värda att återbruka. Vilket material ett föremål är av har också betydelse i informanternas syn på vad som väljs ut. För vissa av informanterna är det avgörande att veta hur tillverkningen går till för att kunna utföra det återbruk de gör då till exempel plagg konstrueras om för att dölja fläckar.

Det empiriska materialet visar att kunskap om återbruk förmedlas på andra sätt idag än de gjort historiskt. Förr förmedlades denna kunskap på olika sätt, till exempel genom att barn var delaktiga i arbete, genom folkskolornas handarbetsundervisning eller genom upplysningskampanjer och i litteratur. Ingen av informanterna har fått kunskap om textilt återbruk från utbildning. Dock förmedlar de själva denna kunskap, Designern via sitt arbete som textilslöjdlärare och Skräddaren då hen själv håller kurser inom sömnad. Vissa informanter har fått kunskaper om textil från hemmet. De har sytt sedan de var barn och nämner sina mammor som kunskapskälla. Det verkar som att deras sykunskaper kommer mycket från barndomen men snarare genom egna initiativ än det tvång som fanns förr.

Vissa av informanterna har utbildning inom textil, vilket verkar ha stor betydelse i deras arbete. Projektledarna, som inte har hantverksutbildning, ser att denna kunskap skulle kunna ha betydelse och de skulle vilja ha mer kunskap.

Förr var det en ekonomisk nödvändighet i kunskapen om återbruk som gjorde att det spreds. Idag är det tankar om hållbarhet som driver återbruket, i kombination med glädje och kreativitet. Detta återspeglas i hur informanterna både lärt sig själva om återbruk och hur de sprider sina kunskaper.

9.4 Föremål och material

Var föremålen och materialet kommer ifrån skiljer sig ganska mycket mellan de olika verksamheterna. Antingen söker informanterna själva upp platser där föremål kan finnas eller så kommer personer till dem med föremål. I det egna uppsökandet av föremål finns en inställning att det finns bra föremål på vissa platser eller från vissa personer och därför söks dessa upp.

I urvalet av föremålen använder informanterna sina olika kunskaper och erfarenheter. Föremål väljs ut genom att identifiera kvalitet utifrån vissa material, viss design eller sömnad. Det handlar också om att kunna identifiera att föremålen kommer från vissa årtionden. Urvalet kan också ha att göra med att föremålen inte ska vara på ett visst sätt, detta är till exempel trendiga plagg enligt några av informanterna. Att föremålen är unika och speciella enligt dem kan vara en urvalsstrategi eller att föremålen faller just dem i smaken och är något de själva skulle vilja ha. Erfarenheter av vad kunderna vill ha är också något som övervägs i urvalet.

Informanterna väljer ut föremålen genom att de ser vissa värden eller en potential i dem. Värdet på ett föremål handlar om den bedömning som görs av konsumenter och handlare. Att alla föremål har potential att bli meningsfulla, även om de faktiskt har dragits tillbaka och deaktiverats som vara

genom till exempel skada eller förfall syns tydligt i informanternas hantering av föremål. Många av de föremål som informanterna hanterar är trasiga eller har till och med setts som skräp men informanterna ser ett potentiellt värde i dessa föremål och tar där med in dem i sin verksamhet. Det är alltså genom deras bedömning som ett värde sätts på föremålen.

9.5 Bearbetning

Olika kunskaper är centrala för informanterna i bearbetningen av material och föremål. Det handlar både om kunskaper om att tvätta, att få bort fläckar, att laga, att konstruera om plagg eller att sy helt nya. De kunskaper de använder är i vissa fall baserade på den utbildningen de har, men främst på sådant de lärt sig andra vägar. Motiven till bearbetningen är också olika, det kan handla om att restaurera, presentera ett visst koncept eller få föremålen att hålla.

Samma föremål kan behandlas och ses som en handelsvara av en person, och som något annat av en annan person. Informanterna tar emot föremål som sorterats ut av någon då de inte anses vara en vara. En kan säga att informanterna vid bearbetningen märker om föremålen så att de blir kulturellt märkta som en specifik sorts sak, kanske med en annan sorts märkning än de haft tidigare.

9.6 Attityder

Motiven till varför informanterna arbetar med återbruk har att göra med hållbarhet samt en lust. Ett intresse för mode eller historiska kläder är också bakomliggande faktorer. Den främsta faktorn verkar dock vara glädje i arbetet, vilket alla informanter nämner. Detta är glädjen i att jobba med återbruk eller glädje i att skapa; glädje i att göra något som är hållbart eller sprida idéer om textilt återbruk.

Att föremålen eller materialet de arbetar med har en historia har betydelse för alla informanterna. Detta tar sig uttryck både i urvalet, bearbetningen och försäljningen av föremålen. Synen på historisk tidsenlighet vid bearbetningen skiljer sig mycket mellan informanterna. Detta verkar bero på syftet med deras verksamhet.

En av poängerna med att handla second hand är att de ritualer som är involverade i att förvandla varan till den egna, resulterar i höga nivåer av tillgivenhet och skapandet av nya typer av betydelser. Dessa ritualer verkar genomföras av både informanterna och deras kunder. När kunder kommer till Skräddaren vill de ofta ha plagg som de ärvt eller köpt på second hand omsydda så att de passar, därmed göra dem till sina egna.

Alla de tre förhållningssätten till bruket av begagnade kläder som finns idag går inte att koppla till informanternas verksamheter. Det förhållningssätt som förknippas med fattigdom kan inte kopplas till någon av informanternas verksamheter. Det som syftar till second hand-marknaden som en möjlighet att blanda och leka med olika tiders uttryck och stilar på modets område syns dock tydligt i informanternas verksamheter. Både i hur de själva arbetar och förhåller sig till föremål men även hur de anger att deras kunder tänker. I fallet där det är de kreativa processerna och förmågan att se materialens och formernas möjlighet som står i centrum, återspeglas det tydligt i informanternas verksamheter. Men inte i deras kunder utan i deras eget arbete, då informanterna arbetar med återbruk just för att de får en glädje genom de kreativa processerna. De ser materialens och formernas möjlighet och sätter dem därför i sin verksamhet.

10. Diskussion och slutsatser

I följande diskussion kopplar jag resultatet till de teoretiska begrepp som presenteras i den teoretiska ansatsen. Teorierna om betydelsen av föremåls historia och bevarande kopplas också till resultatet av studien. Slutligen presenteras ett antal slutsatser och en kritisk reflektion över studiens genomförande görs.

10.1 Second hand

I Jens (2010) definition att second hand, som syftar till att föremål träder in i en andra eller en ny cirkel av användning efter att de har använts eller burits av tidigare ägare, ingår informanternas verksamheter delvis. Alla informanterna arbetar med att låta föremål gå in i en ny cirkel av användning men bara vissa av föremålen har använts eller burits av tidigare ägare. Dock har alla föremål funnits på en marknad innan.

Att informanterna anger att de oftast väljer ut föremål som är unika eller speciella kan återkopplas till viljan hos konsumenter av second hand att påvisa åtskillnad och individualitet. Informanterna har lite svårt att förklara vad de menar med speciell och unik, de har ganska olika definitioner av dessa uttryck. För vissa av informanterna handlar det just om att kunderna efterfrågar unika föremål, men för andra verkar det snarare handlar om att deras egen smak.

Urvalet av föremålen som informanterna gör bygger på att de ser potential i att föremålen kan bli meningsfulla. Föremålen har i vissa fall sorterats ut av tidigare ägare på grund av skador eller slitage. Att kunna identifiera att dessa föremål har en potential bygger på viss kunskap, gällande kvalitet, design eller historia. De kan till exempel identifiera att ett plagg kommer från vissa årtionden, är skapat av en viss designer eller att de är gjort av ett visst material.

Om andrahandsmarknaden idag präglas av Internet går inte att avläsa i informanternas verksamhet. Endast en av informanterna driver sin verksamhet via Internet, men bara delvis. Ingen av informanterna har heller Internet som en källa till anskaffning av material eller föremål.

10.2 Vintage

Verksamheterna sysslar i viss mån med vintage i betydelsen att det handlar om att urskilja autentiskt gamla plagg från moderna kopior. Informanterna har en medvetenhet om föremål som kommer från olika årtionden, i vissa fall söker de upp sådant som kommer från specifika årtionden. De har en medvetenhet om att äldre plagg ofta har en bättre kvalitet, och det kan vara genom detta de identifierar gamla plagg från en modern kopia. Butiksinnehavaren har en vintagebutik, men definitionen av vintage som hen har passar inte helt in här. När det gäller att föremålen ska vara gamla, utgår hen inte ifrån att de definitivt måste vara det utan kan vara nyare plagg. Det handlar dock inte om moderna kopior av äldre plagg utan sådant som hen ser kommer att kunna bli vintage i framtiden med tanke på kvalitet, vilket i allmänhet också urskiljer vintageplagg. Att definiera nya plagg som vintage stämmer inte överens med definitionen av vintage men är en tanke som jag tycker är viktig och central. Då butiksinnehavaren har ett motiv till återbruk som har mycket med hållbarhet genom kvalitet att göra, har här vintagebegreppet översatts till en definition av något hållbart på ett ekologiskt sätt.

Informanterna anser att äldre föremål har bättre kvalitet, och i vissa fall är mer värda att till exempel reparera. Detta skapar en hierarki som sätter de här plaggen högre. Att föremålen har en historia sätter dem också högre i hierarkin i jämförelse med nyare plagg. Vissa informanter anser till exempel trendiga plagg, vilka ofta är nya massproducerade, som lägre värda. Detta stämmer överens med den definition av vintage som här avses.

Att vintage utgörs av föremål som inte kan hittas var som helst syns tydligt i vissa fall i informanternas verksamheter. Detta avspeglar sig både i till exempel att butiksinnehavaren åker utomlands för att få tag på föremål till sin verksamhet, men även i att butiken i sig är inriktad på vintage.

Att de personer som intresserar sig för vintage uppskattar de specifika kvaliteter som begagnade kläder kan ha, samt det faktum att de kommer från tidigare decennier, går att urskilja både hos informanterna själva samt deras kunder. Alla informanter verkar uppskatta den kvalitet som äldre begagnade kläder har, även att de kommer från tidigare decennier verkar spela in då alla bryr sig om att föremålen har en historia.

Att personer som bär vintage är ute efter att komma i kontakt med det förflutna syns i Butiksinnehavarens beskrivning av sina kunder, som medvetna om både kvalitet och historia. De här kunderna är ute efter att komma i kontakt med det förflutna genom de kläder de bär.

10.3 Retro

Då retro inte har en fast definition utan beskriver ett mycket omväxlande fenomen med motstridiga betydelser kan detta kopplas löst till informanternas verksamheter i vissa fall. Alla informanter arbetar med föremål som inspirerats eller anknyter till tidigare årtionden.

Designerns verksamhet har en antydning till retro, då hen tittar bakåt i designen av klänningarna genom att ta inspiration från gamla mönster. Hen syr nytt i äldre stilar dock av gamla tyger, det är kopior av gamla stilar. Dock är dessa inte massproducerade utan ytterst unika och då tyget är tidstypiskt har det en annan nivå av anknytning till tidigare årtionden.

Att retro handlar om att skapa en imaginär tidsresa genom en helhet av en stil från ett visst årtionde syns inte direkt i någon av verksamheterna. De anger dock att vissa kunder efterfrågar plagg från vissa tidsepoker, kanske för att de eftersträvar en helhetsstil från just det tidsepoker.

10.4 Meningsskapande och bevarande

De två former av meningskapande som Gregson och Crewe (2003) identifierat, *historisk rekonstruktion* och *inbillat historieskapande*, kan kopplas till att historien som föremålen har skapar mening för informanterna. Alla informanter förhåller sig och bryr sig om att föremålen kommer från specifika årtionden, det kan handla om att deras kunder efterfrågar plagg från vissa årtionden och därför söker de efter dessa. För Designern handlar det om att de tyger hen använder kommer från vissa årtionden. Hen förhåller sig till detta i sin design genom att skapa klänningar som stämmer överens med den stil som rådde under dessa årtionden. Detta handlar om meningskapande genom historisk rekonstruktion.

När det gäller meningskapande genom inbillat historieskapande kan det kopplas till att informanterna berättar historier om var föremålen kommer ifrån till kunderna. Detta bygger upp en fantasi om det liv som tidigare ägare av plagget haft, och vad plaggen kan ha varit med om vilket ger ett mervärde. Vissa kunder som kommer till Skräddaren har med plagg som de ärvt och vill ha omsydda för att kunna använda. Dessa föremål verkar ha en stor mening för dem då de lägger ner tid och pengar på att göra så att de ska kunna använda dem. Kanske för att de vill kunna hålla kvar vid personen som de ärvt plagget av.

Den bearbetning som utförs på äldre föremålen av informanterna kan ses som olika sorters bevarande då de valt ut dessa föremål då de anser dem värda att bevara på grund av sin historia eller sitt ursprung. Utifrån Muñoz-Viñas (2005) teorier om att föremåls ursprungliga betydelse

förändras vid konservering och att den nya betydelse de får gör att vi anser dem värda att bevara, kan appliceras på synen som informanterna har på föremål. De anser utifrån sina kunskaper om till exempel material, sömnad eller vissa årtionden att vissa föremål är värda att bevara. Detta gör de genom att ge dem nytt liv när de tar in dem i sina verksamheter och eventuellt bearbeta dem. De föremål som informanterna arbetar med har blivit utsorterade och i vissa fall räknade som skräp på grund av dess skick, men de ser en potential i dem.

Butiksinnehavaren har själv ett stort intresse för historiska kläder, och den historiska tidsenligheten i bearbetningen är viktig. Kanske just för att hen har viss kunskap om historiska kläder. Om hen inte hade kunskap om historisk sömnad och material, kanske hen inte skulle se plaggen på samma sätt och då inte lägga lika stor vikt vid det. Hen anger att vid bearbetningen är utgångspunkten att göra plagget så likt originalet som möjligt. Det är just att föremålen har en historia som verksamheten bygger mycket på, att de just kommer från en viss tidsperiod. Kanske är det därför hen strävar efter att behålla föremålen i den stil som rådde under denna tidsperiod för att hålla kvar att föremålet just är historiskt.

Designern syr klänningar som påminner om svunna tider, historien är viktig men att vara autentisk är inte avgörande. Hen utgår ifrån vad som kanske från början var tänkt att bli av tygerna. Hen anger att det är perfekt att sy just klänningar i sextiotalsmodell av just en viss sorts tyg hen fått via de gamla tyglagren. Det kanske beror på att det just var menat att det skulle bli plagg i sextiotalsmodell från början.

Muñoz-Viñas (2005) tanke om samtida etik inom bevarande, föreslår att uppmärksamheten ska riktas från själva objektet mot de människor som kommer att använda objektet, kan knytas till att informanterna utgår från vad kunderna vill ha i bearbetningen av föremålen. Skräddaren utgår ifrån att kunder främst vill kunna använda föremålen de lämnar in, och bearbetningen görs för att föremålen ska passa och hålla, funktionen är viktigast. När plagg lämnas in för ändring eller lagning ser hen det som en renovering eller service av plagget. Då många av Butiksinnehavarens kunder är intresserade av historiska kläder anser hen att den historiska korrektheten i bearbetningen är viktig. Medan Designerns kunder mer eftersträvar en viss stil mer än autenticitet. Informanterna bearbetar föremålen i stor utsträckning för att bevara en tidsanda och en historia som kan föras vidare. Även hantverks och materialkunskaper förs vidare genom att dessa föremål bevaras då informanterna utforskar material och tekniker för att kunna genomföra bearbetningen.

10.5 Slutsatser

Den textila återbruksmarknaden förändras snabbt. De analytiska begrepp inom fältet som här har kopplats till studien, täcker långt ifrån alla de aktiviteter och uttryck som de studerade verksamheterna innehåller. Verksamheterna håller sig inte till några fasta definitioner utan aktiviteterna går in och ut ur varandra. Att ha ett motiv och en definition till vad och varför de arbetar med textilt återbruk verkar ha större betydelse för informanterna än att passa in i en definition.

En slutsats som kan dras av studien är att hantverks- och materialkunskapen har en stor betydelse för personer som arbetar med textilt återbruk. Arbetet i verksamheterna som informanterna har bygger i stor utsträckning på urvalsprocesser, och bearbetning av föremål och material. I dessa aktiviteter använder de sig ständigt av sina kunskaper, men förvärvar även nya utifrån sina erfarenheter.

Det som driver personerna till att arbeta med textilt återbruk handlar också i stor utsträckning om kunskap. Det handlar om en kunskap om historia och mode vilket intresserar dem för området. Men också kunskap om textil- och modeindustrin genom den medvetenheten de har om att den

inte är ekologiskt hållbar, och de därför väljer att arbeta med textil genom återbruk. Den största anledningen till att de arbetar med textilt återbruk verkar dock vara en glädje, en lust i att skapa eller en glädje i att kunna bidra till ett hållbarare samhälle.

Informanternas syn på textilt återbruk handlar precis som min om kunskap, att kunskapen om material har stor betydelse för hållbarhet hos föremål, och att hantverkskunskap är en nödvändighet för att kunna hantera textilier på ett hållbart sätt. Dock lever vi i ett samhälle där hantverkskunskaper försvinner allt mer. I takt med att synen på mode förändras bort från slit och släng och masskonsumtion, kommer kanske skräddare att få en mer betydande roll i samhället. Om vi lägger mer pengar på plagg som dessutom har en högre kvalitet, och därmed går lättare att laga, kanske vi i större utsträckning kommer att vända oss till skräddare för att laga plagg. Men kanske kommer betydelsen av att kunna sköta om sina kläder själv att få större betydelse, och kunskapen kommer att ta sig in i skolan i större utsträckning. Idag är det inte de ekonomiska aspekterna som tvingar oss till kunskap om att återbruka textilier, utan de ekologiska och i vissa fall etiska.

Jag tror att den textila återbruksmarknaden är växande, och att material och hantverkskunskapen i och med det kommer att få en allt större betydelse. I detta tror jag att slöjden kommer ha en stor betydelse, då textilt återbruk i stor utsträckning handlar om att ha kunskap om material och hur saker är tillverkade. Vidare ser jag att forskningsprojektet Re:heritage som denna uppsats är skriven inom ramen för, är högst relevant för att förstå hur vi förhåller oss till den materiella kulturen idag. Jag ser speciellt stor nödvändighet i fortsatta undersökningar av material- och hantverkskunskapers betydelse för det textila återbruket.

10.5.1 Metod

Den valda metoden, att kartlägga den textila återbruksmarknaden för att sedan göra kvalitativa halvstrukturerade intervjuer med personer arbetande inom denna marknad, anser jag har gett det resultat som eftersträvs. Metoden för att genomföra kartläggningen har dock vacklat och att analysera de valda verksamheterna via texten på deras hemsidor har inte varit ultimata. Att här istället göra en kvantitativ undersökning genom till exempel en enkät skulle kunna ha gett ett resultat som svarade bättre till uppsatt syfte.

Som en kritisk reflektion kan jag i efterhand tycka att de frågor som jag hade som utgångspunkt under intervjuerna borde ha arbetats igenom ytterligare, och att jag skulle varit bättre förberedd med följdfrågor. Provintervjuer borde ha genomförts för att sätta mig in i intervju som metod. Att analysera mitt material utifrån en hermeneutisk grund har gett mig frihet i min förförståelse för ämnet, vilket kunnat användas som ett verktyg i tolkningen av materialet.

Min studie har väckt många frågor då mina intervjusamtal har visat sig tangera många fler teman och problem än förväntat. Att undersöka skräddarens roll för det textila återbruket tror jag skulle ge vidare förståelse för hantverkskunskapernas betydelse för återbruket. Vidare skulle en undersökning av hur återbruk används inom utbildningar med textil inriktning vara intressant. Hur de som arbetar med textilt återbruk förhåller sig till att föremålen de hanterar har en historia skulle kunna undersökas mer utförligt. Sammanfattningsvis anser jag att bilden av den textila återbrukssfärens kan vidgas ytterligare genom fler studier av de som livnär sig på textilt återbruk i småskalig verksamhet.

11. Sammanfattning

Studien företogs med syftet att kartlägga vilka typer av aktörer som finns inom den lokala småskaliga textila återbruksmarknaden. Samt att genom kvalitativa halvstrukturerade intervjuer undersöka vilka hantverks- och materialkunskaper som finns hos de personer som jobbar med småskaligt textilt återbruk, och att belysa deras attityder gentemot textilt återbruk, särskilt med avseende på hur de förhåller sig till det faktum att föremålen har en historia. Slutligen att belysa relationer mellan hantverks- och materialkunskap, attityder och analytiska begrepp inom fältet.

Studien inleds med att genom litteratur sätta det textila återbruket i ett sammanhang och förklara dess plats idag. Detta görs i kapitel 2 genom att klargöra textilproduktionen och konsumtionens komplexitet, det textila återbrukets förändring samt hur det textila återbruket ser ut idag.

För att kartlägga vilka typer av aktörer som finns inom den lokala småskaliga textila återbruksmarknaden har ett antal verksamheter på den småskaliga textila återbruksmarknaden i Göteborg undersökts. Med småskalig syftar jag på verksamheter där personer jobbar utifrån sin egen affärsidé. Den textila återbruksmarknaden syftar på de verksamheter som hanterar textilier som redan tidigare har använts eller funnits på en marknad. De verksamheter som identifierats att tillhöra marknaden har analyserats via den text som finns på deras hemsidor. De aktiviteter för återbruk som kunnat identifieras är ändringssömnad och lagningar, försäljning av föremål, återbruksdesign samt alternativ konsumtion. De verksamheter som granskats i kartläggningen av den textila återbruksmarknaden i Göteborg visar på en stor blandning av verksamheter. Den största delen av verksamheterna består av butiker som främst säljer föremål. Ungefär en tredjedel av verksamheterna har ett uttalat motiv till att arbeta med textilt återbruk med tanke på hållbarhet och miljö.

För att kunna identifiera hantverks- och materialkunskaper, hantering av föremål och attityder har fyra kvalitativa halvstrukturerade intervjuer genomförts med personer som jobbar med småskaligt textilt återbruk. Intervjumaterialet presenteras i fem kapitel. Utifrån intervjumaterialet presenteras i kapitel 4 verksamheterna utifrån deras affärsidéer, de aktiviteter de utför samt de föremål de hanterar. De fyra verksamheter som studerats djupare har liknande affärsidéer genom att de tar tillvara på olika former av textilier som redan funnits på en marknad och på olika vis förändrar eller sätter dem i ett nytt sammanhang.

Kapitel 5 är en redovisning av informanternas material- och hantverksskunskaper och synen på dessa kunskaper baserat på intervjumaterialet. Tidigare forskning menar att de kunskaper om att återbruka textilier som historiskt varit avgörande för hushållsekonomin i princip har försvunnit. Idag bygger kunskapen om textilt återbruk inte på ett tvång utan på andra anledningar och var denna kunskap idag kommer ifrån är oklart. Informanterna har olika bakgrund när det kommer till utbildningar inom hantverk. Kunskap eller intresse för att arbeta med återbruk verkar ingen av dem fått genom utbildning utan snarare via det egna intresset och erfarenheter. Likheter är att de alla verkar ha ett intresse för att sy. Antingen har de sytt sedan de var barn eller så har de ett nyare intresse av att få kunskapa om att sy.

Utifrån intervjumaterialet presenteras i kapitel 6 var det material och föremål informanterna arbetar med kommer ifrån. Vilka anledningar som gör att just de föremål de arbetar med vals ut redovisas genom hur informanterna tänker i urvalet av material och föremål. Alla föremål genomgår en cirkulering under deras liv, de föremål som finns på andrahandsmarknaden har i många fall cirkulerat på en förstahandsmarknad för att brukas och sedan av olika anledningar hamna på den nya marknaden. Var föremålen och materialet kommer ifrån skiljer sig ganska mycket mellan de olika verksamheterna. Antingen söker informanterna själva upp platser där föremål kan finnas eller

så kommer personer till dem med föremål. I urvalet av föremål använder informanterna sina olika kunskaper. Föremål väljs bland annat ut genom att identifiera kvalitet utifrån vissa material, viss design eller sömnad.

Kapitel 7 presenterar hur informanterna bearbetar föremålen och materialet de hanterar i sina verksamheter samt deras inställning till bearbetningen av vissa material. Tidigare forskning antyder att redesign eller reparation av föremål handlar om att ge dem mening. Föremålen och materialet som informanterna hanterar i sina verksamheter bearbetas på olika vis av olika anledningar. Olika kunskaper är centrala för informanterna i bearbetningen av material och föremål. Det handlar både om kunskaper om att tvätta, att få bort fläckar, att laga, att konstruera om plagg eller att sy helt nya. De kunskaper de använder är i vissa fall baserade på den utbildningen de har men främst på sådant de lärt sig på andra vägar. Motiven till bearbetningen är också olika, det kan handla om att restaurera, presentera ett visst koncept eller få föremålen att hålla.

I kapitlet 8 presenteras de olika attityder gentemot textilt återbruk som kan utläsas när informanterna talar om sitt arbete baserat på intervjumaterialet. Motiven och anledningarna till textilt återbruk bygger idag i stor utsträckning på tankar om ekologisk hållbarhet. De personer som arbetar med textilt återbruk som affärsidé har valt just denna bransch av någon anledning. Motiven till varför informanterna arbetar med återbruk har att göra med hållbarhet samt en lust. Ett intresse för mode eller historiska kläder är också bakomliggande faktorer. Den främsta faktorn verkar dock vara glädje i arbetet, vilket alla informanter nämner. Detta är glädjen i att jobba med återbruk eller glädje i att skapa; glädje i att göra något som är hållbart eller sprida idéer om återbruk. Att föremålen eller materialet de arbetar med har en historia har betydelse för alla informanterna. Detta tar sig uttryck både i urvalet, bearbetningen och försäljningen av föremålen. Synen på historisk tidsenlighet vid bearbetningen skiljer sig mycket mellan informanterna. Detta verkar bero på syftet med deras verksamhet.

I det slutliga kapitlet diskuteras materialet i förhållande till ett antal aspekter som beskriver olika andrahandsmarknader och de begrepp som kan kopplas till dessa. De är second hand, vintage och retro. Materialet diskuteras också i förhållande till teorier om betydelsen av föremåls historia utifrån olika meningsskapande samt samtida kulturvårdsteori. Den textila återbruksmarknaden förändras snabbt. De analytiska begrepp inom fältet som har kopplats till studien täcker långt ifrån alla de aktiviteter och uttryck som de studerade verksamheterna innehåller. Verksamheterna håller sig inte till några fasta definitioner utan aktiviteterna går in och ut ur varandra. Att själv ha ett motiv och en definition till vad och varför de arbetar med textilt återbruk verkar ha större betydelse än att passa in i en redan satt definition.

Att föremålen eller materialet informanterna arbetar med har en historia har betydelse för alla informanterna. Detta tar sig uttryck både i urvalet, bearbetningen och försäljningen av föremålen. Synen på historisk tidsenlighet vid bearbetningen skiljer sig mycket mellan informanterna. Detta verkar bero på syftet med deras verksamhet.

En slutsats som kan dras av studien är att hantverks- och materialkunskapen har en stor betydelse för personer som arbetar med textilt återbruk. Arbetet i verksamheterna som informanterna har bygger i stor utsträckning på urvalsprocesser och bearbetning av föremål och material. I dessa aktiviteter använder de sig ständigt av sina kunskaper men förvärvar även nya utifrån sina erfarenheter.

KÄLL- och LITTERATURFÖRTECKNING

Muntliga källor

Inspelningar och transkriberade intervjuer finns i författarens ägo.

Tryckta källor

Black, Sandy (2010), Ethical Fashion and Eco-fashion. I Eicher B, Joanne (red.) *Berg encyclopedia of world dress and fashion: volume 10 - Global Perspective*. Oxford: Berg, s. 244-251

Gregson, Nicky & Crewe, Louise (2003), *Second-Hand Cultures*. Oxford: Berg

Jenss, Heike (2010), Secondhand Clothing. I Eicher B, Joanne (red.) *Berg encyclopedia of world dress and fashion: volume 8 - West Europe*. Oxford: Berg, s. 171-175

Kajiser, Lars & Öhlander, Magnus (red.) (2011). *Etnologiskt fältarbete*. 2., [omarb. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Kopytoff, Igor (1986) The cultural biography of things: commoditization as process. Appadurai, Arju (red.) *The social life of things: commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, s. 64-91

Muñoz Viñas, Salvador (2005), *Contemporary theory of conservation*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann

Palmsköld, Anneli (2013), *Textilt återbruk: om materiellt och kulturellt slitage*. Möklinta: Gidlund

Palmsköld, Anneli (2012) Återbruk och kläders kulturella slitage, förändringar i det textila kretsloppet. Svensson, Birgitta och Roger Qvarsell (red.) *Markeringar och maskeringar. Att visa eller dölja sin kropp*. Stockholm: Nordiska museets förlag, s.162-179

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011) *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur

Salomonson, Nicklas & M. Ekström, Karin (2012) *Nätverk, trådar och spindlar: samverkan för ökad återanvändning och återvinning av kläder och textil*. University of Borås & School of Business and IT

Strasser, Susan (1999) *Waste and want: a social history of trash*. New York: Metropolitan Books

Tranberg Hansen, Karen (2010) Secondhand Clothing. I Eicher B, Joanne (red.) *Berg encyclopedia of world dress and fashion: volume 10 - Global Perspective*. Oxford: Berg, s. 232-238

Internetkällor

Sveriges Konsumenter, <http://www.sverigeskonsumenter.se/Ingen-blaser-mig/Tank-pa-miljon/Hallbara-klader/Lana-klader1/>, 2014-05-13

BILAGOR

Bilaga 1 Intervjufrågor

Affärsidén

Hur ser din affärsidé ut?

Hur länge har du varit verksam?

Hur arbetar du praktiskt med återbruk?

Vilket är ditt motiv till att arbeta med återbruk?

Vilka termer och begrepp används i affärsidén? Vilken betydelse sätter du på dess ord?

Hantverkskunskap

Har du hantverkskunskaper? Vilka hantverkskunskaper har du?

Har du materialkunskaper? Vilka materialkunskaper har du?

Hur har du lär dig? Vem har lärt dig? Utbildning? Självlärd?

Har du hantverksutbildning? Vilken utbildning har du?

Fanns textilt återbruk med inom utbildningen?

Hur började du arbeta med textilt återbruk? Hur länge har du arbetat med textilt återbruk?

Vilka redskap/verktyg använder du i ditt arbete?

Föremål/material

Vilka material arbetar du med?

Vart hittar du föremålen? Vad är avgörande i urvalet?

Hur bearbetas föremålen?

Vilka termer och begrepp används om föremålen?

Vart hittar du material? Vad är avgörande i urvalet? Hur bearbetas materialet?

Vilka termer och begrepp används om materialet?

Bilaga 2 Källor för kartläggning

Angela Syateljé, <http://angelasyatelj.se/>, <http://angelasyatelj.se/om-angela/>, <http://angelasyatelj.se/skraddartjanster/>, 2014-05-07

Austins Vintage, <http://www.austinsvintage.com/about-us-i-55.aspx>, 2014-04-10

Bang, <https://www.facebook.com/bang.design.reuse/info>, 2014-04-10

Birgit & Benny, <http://www.birgitobenny.se/about>, 2014-04-10

Boutique Laila Second Hand, <http://boutiquelaila.se/om-oss>, <http://boutiquelaila.se/inlamning>, 2014-04-10

Broadway & Sons, <http://www.broadwayandsons.com/om-oss>, 2014-04-10

Butik Kubik, <http://butikkubik.wordpress.com/about/>, 2014-04-10

CreAnima, <http://www.creanima.se/info.html>, 2014-04-10

Enas Lilla Sy, <https://www.facebook.com/enas.lillasy/info>, 2014-04-10

Evergreen Second hand, <http://www.evergreen-secondhand.se/>, <http://www.evergreen-secondhand.se/kommission/>, 2014-04-10

Ex Exklusiv Secondhand, <http://www.exklusiv.se/>, http://www.exklusiv.se/?page_id=2 2014-05-08

Fabriken, <http://iloapp.fabrikengbg.se/blog/www?Home>, 2014-04-10

Ida Wadenrud, <https://www.facebook.com/pages/IDA-WADENRUD>, <http://www.idawadenrud.se/#home>, 2014-04-10

Iris Second Hand, <http://www.irissecondhand.se/om-oss-i-53.aspx>, 2014-04-10

Kattson, <http://kattsondesign.tictail.com/about>, 2014-04-10

Kims Vintage, <http://www.kimsvintage.se>, <http://www.kimsvintage.se/koncept>, 2014-04-10

Klädbiblioteket Göteborg, <http://www.kladbiblioteket.se/ide/>, 2014-04-10

Klädoteket Göteborg, <http://www.kladoteketgoteborg.se/>, <http://www.kladoteketgoteborg.se/om-oss-2/>, <http://www.kladoteketgoteborg.se/laneregler>, 2014-04-10

Kubik, <http://butikkubik.wordpress.com/vart-egget-marke/>, 2014-04-10

Mamas Retro <http://mamasretro.com>, <http://mamasretro.com/mamas-retro-2>, <http://mamasretro.com/skank-klader/> 2014-05-11

Mikabilly, <http://mikabilly.se/vem-ar-mikabilly/>, 2014-04-10

Miss Ragtime, <http://www.missragtime.se/>, 2014-04-10

Oldstuff, <http://www.oldstuff.se/>, 2014-04-10

Ragtime Herr, <http://www.ragtimeherr.se/index.html>, <http://www.ragtimeherr.se/files/butik.html>, <http://www.ragtimeherr.se/files/historia.html>, 2014-04-10

ReThink Design, <http://rethinkdesign.se/>, <http://rethinkdesign.se/om/>, 2014-04-10

Rifatto, <http://www.rifatto.se/index.php?page=2>, 2014-04-01

Skrädderi Hezary, <http://www.hezary.se/>, <http://www.hezary.se/kontakt>, <http://www.hezary.se/andringar/>, 2014-05-06

Skrädderiverkstan, <http://skradderiverkstan.se/>, http://skradderiverkstan.se/?page_id=2, 2014-05-06

Svingelns skrädderi, <http://svingelns-skradderi.se/index.html>, <http://svingelns-skradderi.se/tjanster.html>, <http://svingelns-skradderi.se/om-oss.html>, 2014-05-06

Underbara Ting, <http://www.undting.se>, <http://www.undting.se/kontakt/information-6280389>, 2014-04-10

Vintage, <https://www.facebook.com/pages/Vintage/253071901443275?id=253071901443275&sk=info>, 2014-04-10

Övertygad, <http://www.overtygad.se/>, 2014-04-10

